

Herman Szilárd

Fiatalkorú a büntetőjog bírói gyakorlatában **A fiatalkorúak bírósága**

Juveniles in the judicial practice of criminal law
The juvenile court

Absztrakt

Az elmúlt évek jogalkotása a fiatalkorúak büntetőjoga terén számos változást hozott. A módosítás célja az igazságszolgáltatás érintettekhez való közelebb vitele, költséghatékonyabbá tétele, az ügyteher egyenletesebb elosztása és az eljárások gyorsítása volt. Kérdés, hogy az eljárások valóban gyorsabbak és olcsóbbak lettek-e a kizárólagos illetékesség megszüntetésével, tekintettel arra, hogy a decentralizáció mellett ezek voltak a legerősebb érvek. A hatályos, fiatalkorúakra vonatkozó büntető anyagi jogi és eljárásjogi rendelkezések releváns, bírói gyakorlatot tükröző ismertetése a cikk célja.

Kulcsszavak: büntetőjog, fiatalkorú elleni büntetőeljárásjog, bírói gyakorlat

Abstract

The legislation of the past few years brought many changes regarding the criminal law of the juvenile delinquency. The aim was to bring the justice system closer to the people concerned, to make the procedures more cost-effective and to accelerate them. Furthermore, to get the caseload distribution more balanced. Since it was the cardinal reason for decentralisation, the question is that the abolishment of the obligate jurisdiction was a suitable action to achieve the aims mentioned above indeed. My main intention was to present the operative and relevant criminal law as reflected in the practice of the courts in this article.

Keywords: criminal law, juvenile delinquency, practice of the courts

Bevezetés

Az elmúlt évek jogalkotása a fiatalkorúak büntetőjoga terén számos változást hozott. Az 1913. évi VII. törvénycikk által életre hívott fiatalkorúak büntetőbíróságát a jogalkotó egy 2011. szeptember 1-jével életbe lépő büntetőeljárás törvénymódosítással megszüntette. Magyarországon nincs szervezetileg önálló fiatalkorúak bírósága, és nem érvényesül kizárólagos illetékességi szabály sem, ehelyett a fiatalkorúak ügyeiben általános illetékességű, de speciális összetételű bíróságok járnak el. 2011. szeptember 1-jéig a fiatalkorúak büntetőügyében kizárólagos illetékességgel járt el a helyi bírósági hatáskörbe tartozó ügyekben a megyei bíróság székhelyén lévő helyi bíróság, a Fővárosi Törvényszék területén pedig a Pesti Központi Kerületi Bíróság. A bíróságok hatékony működését és a bírósági eljárások gyorsítását szolgáló egyes törvények módosításáról szóló javaslat azonban megszüntette a kizárólagos illetékességi szabályt, hivatkozva arra, hogy a speciális követelmények, amelyekre figyelemmel a korábbi szabályozás kizárólagos illetékességet állapított meg a fiatalkorú terheltek ügyeiben, valamennyi helyi bíróság előtt biztosíthatók. A módosítás célja az igazságszolgáltatás érintettekhez való közelebb vitele, költséghatékonyabbá tétele, az ügyteher egyenletesebb elosztása és az eljárások gyorsítása volt. A hatályos szabályok értelmében a fiatalkorúak elleni bírósági eljárásban első fokon a tanács elnöke (egyesbíró), másodfokon és – a Kúriát kivéve – harmadfokon a tanács egyik tagja az Országos Bírósági Hivatal (a továbbiakban: OBH) elnöke által kijelölt bíró. Első fokon a tanács egyik ülnöke pedagógus. A pedagógus ülnök részvételének kötelezettsége a speciális nevelési cél megvalósulását hivatott szolgálni. Minden esetben tanácsban jár el a bíróság, ha a bűncselekményre a törvény nyolcévi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztést rendel. Ezenkívül a bíróság tanácsban jár el akkor is, ha az egyesbíró az ügyet a bíróság tanácsa elé utalta. A bíróság összetételére vonatkozó rendelkezés megsértése abszolút hatályon kívül helyezési ok. Az új illetékességi szabályokat számos kritika érte. Az OBH elnöke által 2013-ban létrehozott Gyermekközpontú Igazságszolgáltatás Munkacsoportjának álláspontja szerint az új illetékességi szabályok miatt *„elvezett a gyakorlat útján megszerzett tapasztalat.”* Problémaként merült fel tehát, hogy az idáig kizárólag felnőttek ügyeiben eljáró bírák hogyan fogják biztosítani a 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (továbbiakban: Be.) által fiatalkorúak vonatkozásban meghatározott speciális célokat. További problémaként fogalmazódott meg, hogy a büntetéskiszabási gyakorlat mennyiben módosul majd annak fényében, hogy egy nem kizárólag fiatalkorúakkal foglalkozó bíró addigi tapasztalatait és saját mércéjét alkalmazva szab ki büntetést. A szkeptikus véleményét erősíti az a felvetés is, hogy meg kellene vizsgálni, hogy az

eljárások valóban gyorsabbak és olcsóbbak lettek-e a kizárólagos illetékesség megszüntetésével, tekintettel arra, hogy a decentralizáció mellett ezek voltak a legerősebb érvek. A kizárólagos illetékességi szabályok megszüntetése, illetve a különbíróóságok hiánya nem vezet szükségszerűen ahhoz, hogy az eljárások szakszerűtlenebbé vagy szigorúbbá válnának. Megállapítható azonban, hogy ténylegesen jelentkező probléma, hogy a most már fiatalkorúak ügyeiben is eljáró bírák számára nem biztosított egy olyan átfogó képzés, amely a nemzetközi követelményeknek megfelelően felkészítené az igazságszolgáltatás fiatalkorúakkal kapcsolatba kerülő tagjait a fiatalkorúakkal való speciális kommunikációra, a gyermekek igényeihez igazodó eljárási követelményekre, és ellátná őket a gyermekek meghallgatásához szükséges egyéb speciális kompetenciákkal. Csatlakozva ugyanis Vaskuti András bíró úr megállapításához, a fiatalkorúak bíraskodása egyfajta sajátos, komplex szemléletet igényel. Ehhez véleményünk szerint nem kellene különbíróóságok, nem szükséges kizárólagos illetékességi szabály megállapítása, de a megfelelő szakértelem mindenképpen elengedhetetlen.

A Be. kodifikációja során felmerült, hogy a fiatalkorúak ügyeiben kizárólag speciális szakképzettséggel rendelkező bírák járhatnak el (Nagy–Nagyné, 2018). Ennek ellenére ezt a javaslatot elvetették és a Be. ennek megfelelően megmarad az általános illetékességű bíróságok szervezeti rendszerénél, azonban a szakszerűség és a fiatalkorúak sajátos szükségleteinek fokozottabb érvényre juttatása érdekében rögzíti, hogy a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban ülnökként kizárólag pedagógus, pszichológus vagy a család-, gyermek- és ifjúságvédelmi szolgáltatás, gyámügyi igazgatás keretében az ellátottak gyógyítását, ápolását, foglalkoztatását, fejlesztését, ellátását, nevelését, gondozását vagy szociális segítségét, a gyermek sorsának rendezését közvetlenül szolgáló, egyetemi vagy főiskolai végzettséghez kötött munkakörben dolgozó vagy korábban dolgozó személy vehet részt. Tehát a Be. a bíró munkáját a gyermekek terén sajátos tapasztalatokkal rendelkező gyermekvédelmi szakember bevonásával kívánja támogatni. Véleményem szerint az új rendelkezés mindenképpen előremutató, de ez sem pótolja a bíró számára szükséges speciális szakértelmet. A 2013. július 1-jével hatályba lépő 2012. évi C. törvény büntethetőségi korhatárt érintő rendelkezései ugyancsak fordulópontot jelentettek a fiatalkorúak büntetőjogában. A változások jelentős társadalmi és szakmai viták alapjául szolgáltak, ahol összecsapott a büntetőjogi választ és a gyermekvédelmi megoldásokat előnyben részesítő megoldás.

A büntethetőségi korhatár áttekintése a Csemegi-kódextól napjainkig

Az 1810-ben hatályba lépett francia büntetőtörvénykönyv, a Code Penal úttörőnek tekinthető 67. §-a – mely szerint kizárólag a „*megkülönböztetési képességgel*” rendelkező gyermek vonható büntetőjogi felelősségre – számos európai büntetőkódex megalkotására gyakorolt jelentős hatást (Máthé, 2016).

Az 1878. évi V. törvénycikk, azaz a Csemegi-kódex a betöltött tizenkettedik életévhez kötötte a büntethetőséget, 83. §-ának megfogalmazása szerint „*A ki a büntett vagy vétség elkövetésekor életkorának tizenkettedik évét meg nem haladta: bűnvád alá nem vonható.*” A kódex 84. §-a szerint „*Aki akkor, midőn a büntettet vagy vétséget elkövette, életkorának tizenkettedik évét már túlhaladta, de a tizenhatodik évét még be nem töltötte, ha cselekménye bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem bírt, azon cselekményekért büntetés alá nem vehető. Az ilyen kiskorú azonban javító-intézetbe való elhelyezésre ítélhető, de abban életkora huszadik évén túl nem tartathatik.*” A kódexhez fűzött miniszteri indokolás azonban kiemelte, hogy a tizenhatodik életévét betöltöttek sem rendelkezhetnek teljes belátási képességgel, „*az ész nem uralkodik még a túlnyomóan érzéki élet fölött*”. Tekintettel arra, hogy a Csemegi-kódex hosszú ideig volt hatályban, ezért módosítására számos alkalommal került sor. A módosítások köréből kiemelendők az úgynevezett novelláris módosítások, melyek vagy nagyobb vagy koncepcionális jellegű módosításokat foglaltak magukba. Az I. Büntető Novella, azaz az 1908. évi XXXVI. törvénycikk két területet ölel fel, egyrészt a fiatalkorúak büntetőjogát, másrészt lehetőséget ad a pénzbüntetés, illetőleg az egy hónapot meg nem haladó fogházbüntetés felfüggesztésére. Az I. Büntető Novella ugyancsak a tizenkettedik életév betöltésében határozta meg a büntethetőség alsó határát, a 12. és 18. életév közötti elkövetők tekintetében pedig bevezette az értelmi és erkölcsi fejlettség követelményét. A 15. §-a értelmében „*Az aki a büntett vagy vétség elkövetésekor tizenkettedik életévét meg nem haladta (gyermek) sem vád nem emelhető, sem bűnvádi eljárás nem indítható.*” A fiatalkorú fogalmát meghatározó 16. § szerint „*Az, aki a büntett vagy vétség elkövetésekor életének tizenkettedik életévét már betöltötte, de tizennyolcadik életévét még be nem töltötte (fiatalkorú) ha a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettsége nem volt meg, büntető felelősségre nem vonható*”. A 17. § szabályozza a büntethető 12 és 18 év közöttiek körét a következők szerint: „*Az ellen a fiatalkorú ellen, akinek a büntett vagy vétség elkövetésekor a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettsége meg volt, a következő intézkedések tehetők: dorgálás, próbára bocsátás, javító nevelés, fogház vagy államfogház büntetés.*” A 34. §-ának rendelkezése szerint:

„Ha a vádlott a büntetendő cselekmény elkövetésekor életének tizennyolcadik évét még be nem töltötte, külön kérdés teendő fel arra nézve, bírt-e a vádlott az elkövetés idején oly értelmi és erkölcsi fejlettséggel, hogy tettéért büntetőjogi-lag felelősségre vonható? A bíróság tagadó válasz esetében a jelen törvény 16. § értelmében, igenlő válasz esetében a 17. § értelmében határoz”. Változatlanul a tizenkettedik életév betöltése maradt a büntethetőség kritériuma az 1950. évi II. törvény (Bt.) és a részletszabályozást tartalmazó, fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi és büntető eljárási rendelkezésekről szóló 1951. évi 34. törvényerejű rendelet szabályozásában. A Btá. 51. § (1) bekezdése lehetővé tette a törvényben megállapított büntetés enyhítését, amennyiben annak legkisebb mértéke – figyelemmel a büntetés céljára, valamint az enyhítő és súlyosító körülményekre – túl szigorú volna. A változás a 1961. évi V. törvény hatályba lépésével következett be, mely a tizenegyedik életévre emeli a büntethetőségi korhatárt és 20. §-ában külön nevesíti a gyermekkort: „Nem büntethető, aki a cselekmény elkövetésekor tizenegyedik évét még nem töltötte be.” A fiatalkorúak fogalmát a törvény 85. §-a határozza meg, eszerint „A büntető törvény alkalmazásában fiatalkorú, aki a büntett elkövetésekor a tizenegyedik életévét meghaladta, de tizennyolcadik életévét nem töltötte be.” A szabályozás elvi alapját képező gondolat szerint a tizenegyedik életévét betöltő gyermek a testi és szellemi érettség olyan fokát éri el, mely büntetőjogi felelősségre vonhatóságát megalapozza. Jelenlegi Büntető Törvénykönyvünk elődje, az 1978. évi IV. törvény 23. § -a megtartotta a betöltött tizenegyedik életévet mint a büntethetőség korhatárát, függetlenül az értelmi, erkölcsi fejlettségtől.

A jelenlegi Btk. fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezései

A 2012. évi C. törvény a gyermekkort a cselekmény büntetendőségét és az elkövető büntethetőségét kizáró vagy korlátozó okok közé sorolja. Ezen okok felmerülése esetén a büntetőjogi felelősség az elkövetéskor fennálló körülményekre tekintettel kizárt vagy korlátozott, azaz a bűncselekmény valamelyik fogalmi eleme – tényállásszerűség, társadalomra veszélyesség, vagy bűnösség – hiányzik. A törvény főszabályként a tizenegyedik életév betöltését teszi meg a büntethetőség korhatárának. A törvényhez fűzött indokolás szerint „*nappjainkban a gyermekek biológiai fejlődése felgyorsult, a gyermekek korábban érnek, az információs forradalom következtében a kiskorúakat már tizenegyedik életévüket megelőző életszakaszukban eléri a társadalom olyan különféle hatásai, amelyekről a korábbi időkben védve voltak.*” A jogalkotó álláspontja szerint az érintett korcsoportban egyre gyakoribb az erőszakos érdekérvényesítés, a kirí-

vóan agresszív módon megnyilvánuló fiatalkorúak vonatkozásában pedig elő kell segíteni a társadalomba való visszailleszkedés lehetőségét, valamint a törvénytisztelő életmód elsajátítását. Ebben a körben a jogalkotó a büntetőjog eszközeinek igénybevételét mindenképpen szükségesnek ítéli a speciális prevenció megvalósulása érdekében. Azonban bizonyos bűncselekmények tekintetében, a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátás megléte esetén, a tizenkettedik életév betöltéséhez köti a büntethetőséget. A Btk. 16. §-a szerint ugyanis „*Nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, kivéve az emberölés [160. § (1)-(2) bekezdés], az erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §), a testi sértés [164. § (8) bekezdés], a terrorcselekmény [314. § (1)-(4) bekezdés], a rablás [365. § (1)-(4) bekezdés] és a kifosztás [366. § (2)-(3) bekezdés] elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.*” Ebben az esetben a büntethetőség tehát a belátási képesség vizsgálatához kötött. A belátási képesség vizsgálatának részletszabályait a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalkorú terheltek büntetőjogi belátási képességének a megítéléséről szóló 5/2013. (VII. 31.) LÜ h. körlevél tartalmazza, melynek megállapításai szerint a fiatalkorú terhelt elkövetéskori büntetőjogi belátási képességének vizsgálatának alapját az elmeállapotára vonatkozóan elvégzett igazságügyi elmeorvos szakértői vizsgálat adja, ugyanakkor beszerzendő és a szakértő rendelkezésére bocsátandó a fiatalkorú terhelt vonatkozásában készült környezettanulmány, pedagógiai és iskolai jellemzés, az esetleges gyermekvédelmi intézkedésekre, illetve a korábbi megbetegedésekre, a fizikai és pszichés állapotra vonatkozó orvosi iratok és dokumentumok. A szakértő kirendelése iránt a megalapozott gyanú közlését követően haladéktalanul intézkedni kell, emellett a vizsgálatba kötelező a gyermekpszichiáter szakkonzulensként való bevonása, tekintettel arra, hogy ő rendelkezik a gyermekkorra jellemző pszichés kórképek és tünetek felismeréséhez szükséges különleges szakértelemmel. A körlevél vonatkozó rendelkezése szerint amennyiben a fiatalkorú terhelt beszámítási képessége kizárt, a belátási képesség tekintetében a további vizsgálat szükségtelen. Ugyanakkor a beszámítási képesség korlátozottsága önmagában a belátási képességet nem zárja ki és annak vizsgálatát nem teszi mellőzhetővé. További rendelkezést tartalmaz a 12 és 14 év közötti fiatalkorú terheltek belátási képességének vizsgálatáról az igazságügyi szakértői működésről szóló 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet, melynek 19/A. § (1) bekezdése szerint a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalkorú terhelt beszámítási és belátási képességének vizsgálata során a vizsgálatot végző szakértők közül az egyiknek igazság-

ügyi pszichiátria (igazságügyi elmeorvostan), a másíknak pedig igazságügyi orvostan vagy igazságügyi pszichiátria (igazságügyi elmeorvostan) képesítéssel kell rendelkeznie. A rendelet 17. §-a kimondja, hogy „amennyiben a szakkérdés annak megállapítására irányul, hogy a terhelt a cselekményt az elmeműködés olyan kóros állapotában követte-e el, amely őt képtelenné tette a cselekmény következményeinek felismerésére, vagy arra, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjék vagy elmeműködésének kóros állapota csupán korlátozta-e a cselekmény következményeinek felismerésében, vagy abban, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjék, a terhelt elmeállapotának orvosszakértői vizsgálatát kell lefolytatni, amelynek során a szakértő értékeli azt is, hogy a terhelt elmeállapotánál fogva tartani kell-e attól, hogy újabb bűncselekményt fog elkövetni.”

A Btk. vonatkozó rendelkezései szerint a büntethetőségi korhatárt a tizenkettedik életévét betöltött, de tizennegyedik életévét be nem töltött elkövetővel szemben legsúlyosabb szankcióként javítóintézeti nevelés intézkedést rendelhet el a bíróság, egytől négy évig terjedő időtartamban. A fiatalok fogalmát meghatározó Btk. 105. § (1) bekezdése értelmében fiatalok az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem. A 12, illetőleg 14–18 év közötti elkövetői körre speciális szabályok vonatkoznak, ez már a büntetési célok megfogalmazásával is nyilvánvalóvá válik. A törvény a büntetés vagy intézkedés alkalmazásának céljaként – fiatalok esetén – elsődlegesen a fiatalok helyes irányba való fejlődését, és a társadalom hasznos tagjává válását határozza meg, külön kiemelve, hogy az intézkedés vagy büntetés megválasztásakor a fiatalok nevelését és védelmét kell szem előtt tartani. A fiatalok tekintetében meghatározott büntetési cél a kiszabható büntetések és alkalmazható intézkedések szabályozását is áthatja. Alapvető, hogy a fiatalokkal szemben az intézkedések alkalmazását kell előtérbe helyezni, büntetés kiszabására akkor kerülhet sor, ha az intézkedés nem célravezető. Kizárólag intézkedés alkalmazható azzal az elkövetővel szemben, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét nem töltötte be. Fiatalokkal szemben szabadságelvonással járó intézkedést alkalmazni vagy szabadságelvonással járó büntetést kiszabni csak ultima ratio jelleggel lehetséges. Elsősorban tehát a nevelés eszközei alkalmazandók a fiatalok vonatkozásában a következő sorrend alapulvételével: szabadságelvonással nem járó intézkedés (megrovás, próbára bocsátás, jóvátételi munka), szabadságelvonással nem járó büntetés, szabadságelvonással járó intézkedés, végül szabadságelvonással járó büntetés. Büntetést csak akkor lehet kiszabni, ha a bíróság azt állapítja meg, hogy másként nem érhető el a fiatalok helyes irányba történő fejlődése. Erre utalhat a sorozatos elkövetés, a többes halmazat, az elkövetési mód, a több minősítő körülmény, a motívum, a társtetteség, a csoportos, vagy a bűnszövet-

ségben való elkövetés. Annak megállapítása érdekében, hogy a fiatalkorúval szemben megfelelő és elégséges-e a szabadságelvonással nem járó intézkedés alkalmazása, az ítélkező bíró együttesen és összességében értékeli a felmerült enyhítő és súlyosító körülményeket, a fiatalkorú eljárás alatt és az elkövetés után tanúsított magatartását, személyi körülményeit. Ebben a körben a fiatalkorú gondozójának vallomása jelentőséggel bírhat az életvitelre vonatkozó megállapítások tekintetében. Amennyiben a lefolytatott bizonyítás eredményeként adott esetben nem elegendő a szabadságelvonással nem járó intézkedés alkalmazása, úgy a bíróság elrendeli a fiatalkorú javítóintézeti nevelését, illetve szabadságvesztés-büntetést szab ki. Amennyiben a jogalkalmazó a büntetés kiszabását találja indokoltnak, első körben a szabadságelvonással nem járó büntetés kiszabásának lehetőségét kell vizsgálnia. Ha erre nem lát lehetőséget, úgy szabadságelvonó intézkedésként javítóintézeti nevelés elrendelésére, illetve, ha ez nem lehetséges (mert például a terhelt az elbíráláskor már betöltötte a tizenkilencedik életévét) vagy nem elegendő, akkor a fiatalkorúak fogháza, illetve fiatalkorúak börtöne büntetés kiszabására van mód. Ekkor is mérlegelendő a büntetés végrehajtásának felfüggesztésének kérdése, végrehajtandó szabadságvesztés alkalmazására akkor kerülhet sor, ha a bíróság a felfüggesztésre nem lát lehetőséget. Amennyiben az ítélkező bíró szabadságvesztés-büntetés kiszabását látja indokoltnak a fiatalkorú vádlottal szemben, úgy az alábbi, felnőttkorúakra vonatkozó szabályoktól eltérő törvényi előírásokat kell figyelembe vennie. A szabadságvesztés-büntetés generális minimuma valamennyi bűncselekmény esetében egy hónap, függetlenül a Btk. Különös Részben meghatározott büntetési tételkeret alsó határától. A büntetési tételkeretek felső határa is kedvezőbben alakul a fiatalkorúaknál, a törvény különbséget tesz a bűncselekmény elkövetésekor tizenhatodik életévét be nem töltött és betöltött fiatalkorú között. Az előbbi kategóriába eső vádlottak esetén a kiszabható szabadságvesztés leghosszabb tartama életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmény elkövetése esetén tíz év, míg öt évet meghaladó tartamú szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény elkövetése esetén öt év. Abban az esetben, ha a bűncselekmény elkövetésekor a fiatalkorú már betöltötte tizenhatodik életévét, úgy életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmény elkövetése esetén tizenöt év, tíz évet meghaladó tartamú szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény elkövetése esetén pedig öt év. Külön kiemeli a törvény, hogy a büntethetőség elévülése határidejének számításánál és a visszaesőkre vonatkozó rendelkezések szempontjából az előbb ismertetett büntetési tételkeret veendő figyelembe. Azaz életfogytig tartó szabadságvesztéssel is fenyegetett bűncselekmény elkövetése esetén, elkövetéskor a tizenhatodik életévét betöltött fiatalkorúnál a büntethetőség tizenöt év elteltével, míg a tizenhatodik

életévét be nem töltött fiatalok esetében tíz év elteltével évül el. A többi bűncselekmény elévülése esetén sem a különös részi tételkeret felső határa az irányadó, hanem a fiatalokúakra vonatkozó csökkentett tételkeretek. Életfogytig tartó szabadságvesztés kizárólag azzal szemben szabható ki, aki a bűncselekmény elkövetésekor a huszadik életévét betöltötte. Ezen előírás az erőszakos többszörös visszaesők tekintetében alkalmazandó, büntetési tételkeret felső határának kétszeresére való emelkedését eredményező, halmazati büntetés kiszabására vonatkozó szabályokat megelőző rendelkezése alapján kiszabható életfogytig tartó szabadságvesztésre is vonatkozik. Fontos eltérés a fiatalokúakra vonatkozó szabályok körében, hogy a törvény nem ismeri a fiatalokúak fegyháza intézményét. A kiszabott szabadságvesztés végrehajtási fokozata fiatalokúak börtöne, amennyiben a fiatalokút büntett miatt kétévi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélik, az egyévi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélt fiatalokú visszaeső, vagy az egyévi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélt fiatalokút a szándékos bűncselekmény elkövetését megelőző három éven belül szándékos bűncselekmény miatt javítóintézetben nevelésre ítélték. Mivel a Bnytv. 20. § d) pontja szerint javítóintézetben nevelés esetén a büntető nyilvántartás csak meghatározott ideig, a végrehajtás befejezésétől számított három évig tartalmazza a felvett adatokat, ezért a Btk. három évben határozza meg azt az időtartamot, amelyen belül elrendelt javítóintézetben nevelés megalapozza a szigorúbb végrehajtási fokozatot. Minden egyéb esetben a szabadságvesztés végrehajtási fokozata fiatalokúak fegyháza lesz. Speciális, kizárólag fiatalokúakkal szemben alkalmazható szabadságelvonással járó intézkedés a javítóintézetben nevelés elrendelése. Elrendelésére abban az esetben kerülhet sor, ha a fiatalokú eredményes nevelése érdekében intézeti elhelyezése szükséges, azonban nem rendelhető el azzal szemben, aki az ítélet meghozatalakor huszadik életévét betöltötte. A javítóintézetben nevelés tartama egy évtől négy évig terjedhet. Az elkövető büntethetőségét, illetve a cselekmény büntetendőségét kizáró vagy korlátozó okok között felsorolt kényszer és fenyegetés, tévedés, valamint a jogos védelem szabályai kapcsán kiemelő, hogy fiatalokú vádlott esetén az életkori sajátosságok miatt a feltételek körében körültekintőbb vizsgálódás szükséges a jogalkalmazó részéről. Az a cselekmény sem büntetendő, amelyet jogszabály megenged vagy büntetlennek nyilvánít. E rendelkezésből következően a Btk. 199. § (3) bekezdése értelmében nem büntethető vérfertőzés büntette miatt a leszármazó, aki az egyenes ági rokonával szexuális cselekményt végzett, ha a cselekmény elkövetésekor tizennyolcadik életévét nem töltötte be. Hasonló rendelkezést tartalmaz a bűnpártolás vétsége vonatkozásában a Btk. 282. § (4) bekezdése, mely szerint nem büntethető az, aki a személyi bűnpártolást hozzátartozója érdekében követi el.

Az életkor jelentősége a sértett vonatkozásában

Több vonatkozásban bír jelentőséggel a bűncselekmény sértettjének életkora. Bizonyos bűncselekmények kizárólag kiskorúak sérelmére követhetők el, gondolva itt példaként a kiskorú veszélyeztetése büntetnének tényállására. A Btk. 160. § (2) bekezdés i) pontja értelmében emberölés büntetnének minősített eseteért felel, aki a bűncselekményt tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére követi el. Korábban ismeretes volt a hazai jogrendszerben az újszülött megölésének tényállása, mint az emberölés büntetnének privilegizált esete, mely az elkövető speciális helyzetére tekintettel nyert külön szabályozást, hiszen a szülő nő lelki és fizikai állapota speciálisnak tekinthető az átélt fizikai fájdalom, esetleges vérvesztés és egyéb állapotváltozások miatt. Mindez érintheti az elkövető tudatát és akár beszámítási képességét is. A privilegizált eset 2006-os megszüntetése óta az újszülött megölése az emberölés fent hivatkozott minősített esete körébe vonható, azonban a régi privilegizált esetben foglalt feltételek fennállása a büntetés kiszabása körében értékelhető és értékelendő. A büntetés kiszabása körében, az 56. BK vélemény rendelkezései adnak iránymutatást mind az elkövető, mind a sértett életkorának értékelése vonatkozásában. A vonatkozó rendelkezések szerint a büntetlen előélet enyhítő körülmény, kivéve, ha az elkövető fiatalkorú vagy a fiatalkort néhány évvel meghaladott fiatal felnőtt. Önmagában nem értékelhető enyhítő körülményként a fiatalkor, de amennyiben az elkövető tizennegyedik életévét nem sokkal haladta meg vagy fiatal felnőtt az elkövetés időpontjában, ez enyhítő körülményként értékelendő. Az időskor enyhítő körülmény, hivatkozással a vele járó testi és szellemi hanyatlásra, valamint tűrőképesség csökkenésre. A választóvonalként általában a nyugdíjkorhatárt kell tekinteni. Súlyosító körülményként értékelendő, amennyiben a sértett védtelen, idős, beteg, védekezésre képtelen vagy oltalomra szoruló személy. Eltérő szabályozást tartalmaz a 2014. december 21-én hatályba lépett, „*Lex Sipa*ként” elhíresült Btk. módosítás, amely szerint a tizennyolcadik életévüket be nem töltötték sérelmére elkövetett, a XIX. fejezetben meghatározott szexuális bűncselekmények közül az öt évnél súlyosabban büntetendők soha nem évülnek el, a kisebb súlyúaknál pedig az elévülés határidejébe nem számít be az a tartam, amíg a sértett nem tölti vagy töltötte be a tizennyolcadik életévét. A Btk. 28. § (1a) bekezdése kimondja, hogy amennyiben az erős felindulásban elkövetett emberölés, a háromévi szabadságvesztésnél súlyosabban büntetendő szándékos súlyos testi sértés, az emberrablás, az emberkereskedelem, a személyi szabadság megsértése, illetve – a 26. § (3) bekezdés c) pontjában foglalt kivétellel – a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény sértette a bűncselekmény elkövetésekor a tizennyolcadik életévét még nem töltötte

be, az elévülés határidejébe nem számít be az a tartam, amíg a tizennyolcadik életévét be nem tölti vagy be nem töltötte volna. A törvényjavaslat háttérében egy volt középiskolai magyartanár esete állt, aki évtizedekkel ezelőtt diákjait szexuálisan zaklatta, később pedig ifjúsági műsorokat készíthetett a közmédiában. Az ügy ráirányította a figyelmet arra a problémára, hogy lehetnek olyan, gyermekek sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények, amelyek elkövetője az idő múlásával elévülés miatt nem büntethető, holott még az elkövetés után több évtizeddel is felszínre kerülhetnek olyan információk, amelyek a tettesek felelősségre vonását egyébként lehetővé tennék.

A fiatalkorú elleni büntetőeljárás (Be. XCV. fejezet)

A Be.-ben a külön eljárásokat összefoglaló huszadik rész a fiatalkorú elleni büntetőeljárás külön szabályaival kezdődik. A XCV. fejezet szabályozási újdonságai az Európai Unió és az Európa Tanács egyezményeiben, irányelveiben megfogalmazott elvárásokhoz igazodnak, amelyek jogharmonizációjára Magyarország kötelezettséget vállalt.

A Be. 676. §-ának értelmében a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban a törvény rendelkezéseit a XCV. fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni, ami azt jelenti, hogy a külön eljárás szabályai részben eltérnek az általános szabályoktól, részben kiegészítik azokat; másként kifejezve, a törvény rendelkezéseit a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban is alkalmazni kell, ha a XCV. fejezetből más nem következik. A Be. 678. §-a a külön eljárás hatályával foglalkozik, amely szabályok között megjelenik a fiatalkorú Btk.-ban meghatározott anyagi jogi fogalmának eljárásjogi megfelelője. A törvény külön is nevesíti, hogy fiatalkorú elleni büntetőeljárásnak azzal szemben van helye, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem. Ebből következik, hogy a büntetőeljárást – leszámítva a törvényes képviselő és a gondozó eljárási jogainak a megszűnését – akkor is a külön eljárási szabályok szerint kell lefolytatni, ha annak tartama alatt a fiatalkorú terhelt betölti a tizennyolcadik életévét. A Be. az eljárás hatályára vonatkozó rendelkezések közé beemelt a jogalkalmazásban kialakult olyan szabályokat is, amelyek eltérő anyagi jogi és eljárásjogi következményekkel járó életkorban megvalósított, valamint a fiatalkorban és felnőttkorban elkövetett bűncselekmények együttes elbírálása esetén követendőek. Ha a fiatalkorúval szemben több bűncselekmény miatt folyik az eljárás, s annak során a tizennegyedik életév betöltése előtt és a tizennegyedik életév betöltése után elkövetett bűncselekmények állnak halmozatban, az eljárást – összhangban az anyagi jogi szabályokkal – a tizennegyedik

életét betöltött fiatalokorra vonatkozó, részben eltérő rendelkezések szerint kell lefolytatni [Be. 678. § (2) bekezdés]. A törvény kitér arra a helyzetre is, amikor a terhelt ellen fiatal korban és felnőtt korban elkövetett bűncselekmények miatt folyik az eljárás, illetve, ha a fiatal korban elkövetett bűncselekmény miatt folytatott ügyszó olyan ügyet egyesítenek, amelyben a terheltet felnőttkorúként elkövetett bűncselekmény miatt bocsátották próbára. Erre akkor kerülhet sor, ha a próbaidő előtt fiatalokúként elkövetett bűncselekmény miatt a próba-idő alatt indult az újabb eljárás [Btk. 66. § (1) bekezdés a) pont]. Ez esetben nincs helye fiatalokú elleni büntetőeljárásnak, hanem a felnőttkorúakra irányadó (általános) eljárási szabályok szerint kell eljárni [Be. 678. § (3) bekezdés]. Nem változott a helyzet a korábbi szabályozáshoz képest a fiatalokú és a felnőttkorú terhelt összefüggő ügyének a megítélésében (ügynevezett vegyes büntetőügy): több terhelt esetén a fiatalokú terhelt ügyében a fiatalokúak ügyeiben eljáró bíróság jár el akkor is, ha az a felnőttkorú ügyével függ össze [Be. 678. § (4) bekezdés]. Az ügyek összefüggése akkor állapítható meg, ha az egyesítésük általános feltételei fennállnak, illetve az elkülönítésükre nincs törvényes lehetőség. A büntetőeljárás hatályára vonatkozó szabályok körében került kimondásra, hogy fiatalokúval szemben büntetőeljárásnak csak közbűntudatra van helye, és a magánvadásra üldözendő bűncselekmények esetében is ügyészség jár el [Be. 678. § (5) bekezdés]. Ez a rendelkezés akkor is irányadó, ha a fiatalokúval szemben emelnek vizsonvadás. A Be. ezt meghaladóan a magánvadás, illetőleg a pótmagánvadás külön eljárás felvezető szabályai körében is rendelkezik arról, hogy magánvadás, illetve pótmagánvadás eljárásnak nincs helye, ha a feljelentett vagy a terhelt fiatalokú [Be. 762. § (2) bekezdés a) pont, 787. § (3) bekezdés a) pont]. A törvényben a külön eljárásban az eljáró bíróság összetételére vonatkozó szabályok a főszabály szerinti egyesbírói eljáráshoz képest specialitást mutatnak. Az elsőfokú bíróság kötelezően tanácsban jár el akkor, ha a bűncselekményre a Btk. Különös Rész törvényi tényállása nyolc évi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztés kiszabását rendeli. Az enyhébb büntetési tétellel fenyegetett bűncselekmények esetében egyesbíró jár el, kivéve, ha az egyesbíró az ügyet a bíróság tanácsa elé utalta [Be. 680. § (1) bekezdés]. A külön eljárásban is irányadó az az általános szabály, hogy a bíróság tanácsa elé utalt ügyben később egyesbíró nem járhat el [Be. 13. § (2) bekezdés második mondat]. A Be. törvényi szintre emelte azt a kialakult joggyakorlatot, hogy már a vádemelés előtti bírósági eljárásban is elsőfokon a nyomozási bírónak, másodfokon pedig a tanács elnökének az Országos Bírósági Hivatal által kijelölt bírónak kell lennie. Vádemelés után elsőfokon az egyesbíró és a tanács elnöke, másodfokon, valamint – a Kúria kivételével – harmadfokon a tanács egyik tagja szintén az Országos Bírósági Hivatal által kijelölt bíró [Be. 680. § (4) bekez-

dés]. Ebből következik, hogy fiatalkorú ügyében és vegyes büntetőügyben a büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárásban (Be. C. fejezet) is csak a fiatalkorúak ügyeinek intézésére kijelölt bíró járhat el. Bíróági titkár arra akkor sem jogosult, ha a büntetővégzés meghozatalát az ügyész indítványozta (BH2020. 35., BH2016. 113., BH2014. 334.). Eltérés a főszabályhoz képest, hogy a törvény a fiatalkorú elleni elsőfokú bírósági eljárásban megtartja az ülnökök részvételét az ítékezésben. Az elsőfokú bírói tanács kötelezően egy hivatásos bíróból és két ülnökből áll, elsőfokon három hivatásos bíróból álló tanács kialakítására nincs törvényes lehetőség [Be. 680. § (2)-(3) bekezdés]. Szigorúak az ülnökök személyére vonatkozó különös feltételek, a tanács mindkét ülnök tagja vonatkozásában speciális tulajdonságokat ír elő a törvény [Be. 680. § (5) bekezdés]. A Be. a katonai büntetőeljárás külön szabályait a XCVI. fejezetben szabályozza. A törvény a katonai büntetőeljárás hatálya alá tartozó személyek körére vonatkozó szabályok között rendelkezik arról, hogy több terhelt esetén a bíróság a fiatalkorú terhelt ügyét a katona ügyével együtt a katonai büntetőeljárásban bírálja el, ha az a katona ügyével összefügg [Be. 696. § (3)-(4) bekezdés]. Ebben az esetben a fiatalkorú terhelt tekintetében megfelelően alkalmazni kell a fiatalkorú elleni büntetőeljárásra, s azok körében – eltérő rendelkezés hiányában – a fiatalkorúak bíróságának összetételére vonatkozó rendelkezéseket is. Ez a szabályozás azon alapul, hogy a katonai bíró egyúttal hivatásos bíró is, aki ezáltal a nem katonai büntetőeljárás hatálya alá tartozó büntetőügyekben is eljárhat. Ennek alapján a katonai bíró – nem, mint katonai bíró, hanem hivatásos bírói minőségben –, amennyiben a fiatalkorúak ügyeiben eljáró bírói kijelöléssel rendelkezik, eljárhat a fiatalkorúak büntetőügyeiben is az elsőfokú tanács elnökeként, illetőleg a másod- vagy harmadfokú tanács egyik tagjaként [Be. 697. § (3) bekezdés]. Abban az esetben, ha a katonai bíróság a fiatalkorú ellen is folyó büntetőügyet tanácsban bírálja el, akkor a katonai ülnökök közül az egyiknek a fiatalkorúak bíróságában résztvevő ülnökök személyére vonatkozó speciális rendelkezésnek is meg kell felelnie [Be. 698. § (4) bekezdés]. Ha az elsőfokú bíróság e rendelkezéseket figyelmen kívül hagyva folytatja le az eljárást, az a rendes eljárásban – a bíróság összetételére vonatkozó kötelező törvényi előírás megszegése miatt – a Be. 608. §-a (1) bekezdésének a) pontja értelmében olyan súlyú eljárási szabálysértés, amely miatt a másodfokú bíróság – nem ügydöntő végzésével – az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezi és az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítja. Ez a rendelkezés a Be. 614. §-ában foglaltak alapján a nem ügydöntő (személyi szabadságot érintő kényszerintézkedésről rendelkező) végzés elleni fellebbezés esetén is irányadó. A bírósági eljárás főszabály szerint egységes, ezért a fenti rendelkezések a tárgyalás előkészítésének a szakaszától (Be. LXXV. fejezet) egészen

a rendes eljárás jogerős befejezésének a szakaszáig irányadók, és az úgynevezett vegyes ügyekre is vonatkoznak. Mindez nemcsak abból adódik, hogy a fiatalkorú elleni büntetőeljárás hatálya arra a felnőttkorú terhelte is kiterjed, akinek az ügyét a fiatalkorúak ügyeiben eljáró bíróság az összefüggés folytán elbírálja, hanem abból az eljárásjogi helyzetből is fakad, hogy az ítélet jogereje előtti rendes eljárásban a másod-, illetve harmadfokú bíróságnak – ugyancsak a főszabály szerint – teljes körű felülbírálati kötelezettsége van. A korábbi töretlen ítélkezési gyakorlat szerint, ha a fiatalkorúval szemben a bírósági eljárás közben jogerős ügydöntő határozatot hoztak, az ügy vegyes jellege nem szűnt meg, és az alapvető ok, az ügyek szoros összefüggése továbbra is fennállt. A fiatalkorúak ügyeinek intézésére kijelölt ügyész a vádat továbbra is az eredetivel egyezően tartotta fenn a felnőttkorú terhelttel szemben, amelyet a fiatalkorúak ügyeiben eljáró bírósághoz nyújtott be, az eljárás tehát továbbra is ott volt folyamatban. Ennek megfelelően a fiatalkorúak ügyeiben eljáró bíróságnak kellett elbírálnia a felnőttkorú terhelt ügyét abban az esetben is, ha a bíróság a felnőttkorú terhelt ügyét elkülönítette és a fiatalkorú ügyét időközben érdemben elbírálta, és akkor is, ha az ügydöntő határozat ellen kizárólag a felnőttkorú terhelt jelentett be fellebbezést. A korábbi Be. (1998. évi XIX. törvény) 14. §-a (1) bekezdésének a) pontja – általános szabályként – akként rendelkezett, hogy a járásbíróság egy hivatásos bíróból és két ülnökből álló tanácsban jár el, ha a bűncselekményre a törvény nyolcévű vagy ennél súlyosabb szabadságvesztést rendel. Emellett a korábbi Be. 448. §-a a fiatalkorú elleni külön eljárásban a tanácsban történő eljárás vonatkozásában nem tartalmazott eltérést a 14. § (1) bekezdésében foglalt általános szabálytól. Arra az esetre azonban, ha a bíróság az általános rendelkezés alapján tanácsban bírálta el az ügyet, a korábbi Be. 448. §-ának (2) és (3) bekezdése már eltérő szabályokat tett kötelezővé a bíróság összetételére nézve; a (2) bekezdés a tanács elnökének (egyesbírónak) különleges kijelölését határozta meg, a (3) bekezdés pedig előírta, hogy az egyik ülnök pedagógus. A korábbi Be. 448. §-ának (4) bekezdése szerint is a fiatalkorúak bírósága a felnőttkorú terhelt ügyét is elbírálja, ha az a fiatalkorú ügyével összefügg. Ebből adódóan a rendes eljárásban a fiatalkorú elleni büntetőeljárás hatálya kétségkívül arra a felnőttkorú terhelte is kiterjedt, akinek az ügyét a fiatalkorúak ügyeiben eljáró bíróság az összefüggés folytán elbírálta. Ez a rendelkezés vonatkozott arra az esetre is, ha a fiatalkorú és a felnőttkorú összefüggő ügyében a bíróság tanácsban történő eljárását nem a fiatalkorú ellen, hanem – a korábbi Be. 14. §-a (1) bekezdésének a) pontjában írt általános szabály szerint – kizárólag a felnőttkorú terhelt ellen emelt vád tárgyát képező bűncselekmény büntetési tétele tette indokolttá. Ugyanakkor a tanácsot a fiatalkorú személyére tekintettel a korábbi Be. 448. §-a (2) és (3) bekezdésében meghatározott

kötelező specialitással kellett megalakítani. Ezzel szemben a Be. 13. §-ának (1) bekezdése a bírósági eljárásban elsőfokon – a bíróság hatáskörétől és a vád tárgyává tett bűncselekmény büntetési tételétől függetlenül – főszabály szerint az egyesbíróként való eljárást írja elő, ha a törvény eltérően nem rendelkezik. A kivételes az, ha a bíróság elsőfokon tanácsban jár el: erre vagy az egyesbíró mérlegelésétől függően kerülhet sor, vagy egy konkrét ügycsoporttal (gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekmény) összefüggésben a törvény kötelezően határoz erről, ezekben az esetekben a tanács három hivatásos bíróból áll [Be. 13. § (2) és (3) bekezdés]. A fentiek alapján az új Be-ben a korábbihoz képest változott az egyesbíró és társasbíráskodás perjogi iránya. Amíg korábban általános volt, hogy az ügy tárgyának súlyához képest van a társasbíráskodásnak helye, s ehhez képest a fiatalkorú esetében csupán az összetétel specialitása volt különös, addig mostantól az ügy tárgyának súlya valójában közömbös, s kizárólag a terhelt személye az, ami egyesbíró helyett belépteti a társasbíráskodást. A Be. esetében is alapvető, hogy a cselekményekből (az úgynevezett vegyes büntetőügyben is) az ügyész vádirata folytán (amelyet a fiatalkorúak ügyeiben eljáró bírósághoz nyújt be) lesz egy ügy, amit el kell bírálni. A bíróság nem cselekményeket, hanem a vádlott ügyét bírálja el (Kúria Bt.III. 1.226/2019/7. számú határozata). Mindebből következően a fiatalkorú és felnőttkorú összefüggő ügyében a bíróság törvényes megalakításának követelménye – az, hogy az elsőfokú bíróságnak egy hivatásos bíróból és két ülnökből álló tanácsban kell eljárnia – immáron kizárólag a fiatalkorú terhelt ellen emelt vád tárgyát képező bűncselekmény büntetési tételéhez igazodik, és – a törvény megszorító rendelkezése hiányában – érvényes a bíróság eljárásának a Be. 425. §-a (1) és (2) bekezdésében meghatározott bármely formájára. Így az a feltételen eljárási szabálysértés, amely szerint a fiatalkorú terhelt és a felnőttkorú terhelt cselekményeinek egy eljárásban elbírálása esetén a bíróság nem a fiatalkorúak ügyeire előírt összetételben jár el, kizárólag a fiatalkorú terhelt eljárási jogi helyzetét érinti, ezért csak a fiatalkorú terhelt tekintetében észlelhető. A XCV. fejezet a bíróságra vonatkozó alcímében elhagyta a fiatalkorúak bírósága megnevezést, ezért az ügydöntő és a nem ügydöntő határozatoknak [Be. 451. § (2) bekezdés a) pont], valamint a jegyzőkönyvnek [Be. 455. § (1) bekezdés a) pont] – abban az értelemben, amennyiben a bíróság megnevezéséből és a bírósági eljárás formájának kötelező megjelöléséből ki kell tűnnie annak is, hogy az eljárási forma egésze miképpen felel meg a törvény egyéb rendelkezéseinek – már nem formai kelléke a fiatalkorúak bíróságaként történt eljárás feltüntetése. Ezért ennek elmaradása az eljárási bíróságon már nem kérhető számon. Ezzel együtt az eljárási bíró neve előtt fk jelzőnek nincs helye, mivel ezzel kizárólag a fiatalkorú terhelt jelölendő, ehelyett a fiatalkorúak ügyeinek intézésére kijelölt bíró

felel meg a jogszabálynak (Kúria Bfv.I.1412/2018/5. számú határozata). Ami viszont számonkérhető, hogy vegyes büntetőügyben a rövidített indokolást tartalmazó ítéletet is úgy kell megszerkeszteni, hogy az alkalmazott jogszabályok megjelölésében a fiatalkorú és a felnőttkorú terheltekre vonatkozó részeket el kell különíteni (Kúria Bfv.I.1551/2018/8. számú határozata). Továbbra is tartalmi követelmény, hogy a bíróság szabályszerű összetételének (egyesbíró, tanácsban eljárás, bírói kijelölés, ülnökök személye) kiolvashatónak kell lennie a jegyzőkönyvekből és a határozatokból, ekként a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések tárgyában rendelkező határozatokból is, mert a külön eljárásban ezek az együttes feltételek felelnek meg a Be. 680. §-ában szabályozott bíróság fogalmának. A büntetőeljárásban a közzvádó az ügyész [Be. 25. § (1) bekezdés], aki a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban a felettes ügyészség által az e szakterületi feladatok intézésére kijelölt ügyész (Be. 681. §). Ebből következően fiatalkorú elleni büntetőeljárásban ügyészségi fogalmazó és alügyész nem képviselheti a vádat, alügyész pedig a vádemelés előtti bírósági eljárásban a kötelező ügyészi részvétellel tartott ülésen sem járhat el, ez esetben szintén a fiatalkorúak ügyeinek intézésére kijelölt ügyésznek kell fellépnie [Be. 692. § (1) bekezdés]. Továbbra is eldöntendő kérdés maradt, hogy ha a vádat nem a fiatalkorúak ügyeinek intézésére kijelölt ügyész emeli vagy képviseli, az a vád alaki legitimitációját és a vádképviseleti jogosultságot is megkérdőjelezi, avagy csupán az ügy érdemére ki nem ható relatív eljárási szabálysértést eredményez. A fiatalkorúak ügyészének bírósági eljárásban való kötelező jelenlétére a bírósági eljárás általános szabályai az irányadók. Eszerint az elsőfokú bíróság által tartott előkészítő ülésen és az elsőfokú bíróság tárgyalásán, a másodfokú bíróság tárgyalásán, valamint a harmadfokú bíróság nyilvános ülésén a fiatalkorúak ügyészének kötelezően részt kell vennie, nem kötelező azonban a jelenléte a másodfokú bíróság nyilvános ülésén. A fiatalkorú elleni büntetőeljárásban a törvény kötelező védői részvételt ír elő [Be. 682. § (1) bekezdés]. A Be. értelmében ez a kötelező védői részvétel már a nyomozati szakban egy szigorúbb szabályok mentén érvényesülő kötelező védői jelenléttel párosul. A védő jelenléte a nyomozati szakban (vádemelést megelőzően) nem csupán a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedésekkel kapcsolatos eljárásban tartott ülésen kötelező; a védőnek a fiatalkorú részvételével foganatosított és a bizonyítást közvetlenül szolgáló (vallomásértékű), taxatív felsorolással nevesített egyes eljárási cselekményeken is kötelezően jelen kell lennie. Eszerint a fiatalkorú gyanúsított kihallgatása, valamint a részvételével végrehajtott szembesítés, felismerésre bemutatás, helyszíni kihallgatás és bizonyítási kísérlet a védő jelenléte nélkül nem tartható meg. A felsorolt bizonyítási cselekményeken kívül, a fiatalkorú részvételével végzett

eljárási cselekményekről a védőt utólag tájékoztatni kell, ha azon a védő nem volt jelen. Ez az utólagos tájékoztatási kötelezettség az eljárási cselekményen lezajlottak tartalmára vonatkozik, ekként nem elégséges csupán annak tényét közölni, hogy az eljárási cselekmény megtörtént [Be. 682. § (2)-(3) bekezdés]. A védő jelenléti kötelezettsége – hasonlóan a korábbi törvényhez – a bírói szak egészében érvényesül, amennyiben a védő jelenléte az elsőfokú bíróság előkészítő ülésén, az elsőfokú és a másodfokú bíróság tárgyalásán, valamint a másodfokú és a harmadfokú bíróság nyilvános ülésén továbbra is kötelező. Ugyanakkor a bíróság előtt a fiataikorú védőjeként eljáró ügyvéd helyetteseként ügyvédjelölt nem járhat el, ami azt jelenti, hogy a bírósági eljárásban fiataikorú terhelt védelmében ügyvédjelölt egyáltalán nem léphet fel [Be. 692. § (2) bekezdés]. A fiataikorú törvényes képviselőjének személyére, eljárási helyzetére, szerepére, valamint eljárási jogaira vonatkozó külön rendelkezések a törvényben beleolvadnak a törvényes képviselőre általánosan irányadó szabályokba. A külön eljárásról szóló fejezet csupán két helyütt utal a fiataikorú törvényes képviselőjének más jogára. Eszerint a fiataikorú törvényes képviselője a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedéssel kapcsolatos eljárásban tartott ülésen felszólalhat, valamint a büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárásban a fiataikorú hozzájárulása nélkül is indítványozhatja tárgyalás tartását [Be. 689. § (2) bekezdés, 694. § (1) bekezdés]. Továbbra is irányadó azonban, hogy a törvényes képviselő perbeli helyzetéből következően nem gyakorolhatja a védői jogok teljességét: a bizonyítási eljárás során nem tehet fel közvetlenül kérdéseket a terheltnek, a tanúnak, a szakértőnek, nem szólalhat fel a tárgyaláson és nem tarthat perbeszédet sem. Nem a védőre vonatkozó szabályok szerint, hanem mint hozzátartozó érintkezhet a fogva tartásban lévő fiataikorúval. A Be. 689. §-ának (1)-(3) bekezdése a tizennyolcadik életévét be nem töltött fiataikorú gondozását ellátó nagykorú személy tekintetében is tartalmaz speciális szabályokat. A gondozót, ha nem azonos a törvényes képviselővel, értesíteni kell a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedéssel kapcsolatos eljárásban tartott ülésről, egyúttal a gondozót is megilleti az a jog, hogy az ülésen felszólaljon, valamint a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedésről szóló határozatot vele is közölni kell. Amennyiben, ha a fiataikorú terhelt a büntetőeljárás tartama alatt betölti a tizennyolcadik életévét, a törvényes képviselője megszűnik. Ebből következően a nagykorúság elérésével a törvényes képviselőnek – akárcsak a gondozását ellátó más személynek – a büntetőeljárási jogai elenyésznek. Ugyanakkor a törvényes képviselőnek még a terhelt tizennyolcadik életévének betöltését megelőzően előterjesztett jogorvoslati kérelmét vagy fellebbezését akkor is el kell bírálni, ha az elbírálás idejére a terhelt már nagykorúvá válik. A fiataikorú

elleni büntetőeljárásban az általános szabályokhoz képest a nyomozás határideje egyrésztől korlátozott, másrésztől azon belül is a maximális határideje a bűncselekmény különös részi büntetési tételéhez igazodóan differenciált (Be. 687. §). A Be. 351. §-a (3) bekezdésének általános szabálya szerint a nyomozás határideje a gyanúsított kihallgatásától számított két év. Ezt a határidőt az ügyészség egy alkalommal, legfeljebb hat hónappal meghosszabbíthatja [Be. 351. § (4) bekezdés]. Fiatalkorú terhelt ügyében a nyomozást a fiatalkorú gyanúsított kihallgatásától számított egy éven belül be kell fejezni abban az esetben, ha a büntetőeljárás a fiatalkorúval szemben öt évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt van folyamatban. E tartam meghosszabbítására törvényes lehetőség nincs. Ha a nyomozás öt évnél súlyosabb szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény miatt folyik, a nyomozás tartama az általános szabályok szerint két év, de – attól eltérően – annak határideje a gyanúsított kihallgatástól számított két éven túl nem hosszabbítható meg. Mivel a külön eljárás rendelkezéseinek hatálya arra a felnőttkorú terheltre is kiterjed, akinek az ügye a fiatalkorú ügyével szorosan összefügg, a nyomozás tartamára vonatkozó eltérő szabályok a vegyes büntetőügyekben is érvényesülnek. A fiatalkorú a Be. 274. §-ának (2) bekezdésében meghatározott feltételek mellett őrizetbe vehető, illetőleg a Be. 276. §-ának (2) bekezdésében felsorolt okok fennállása esetén letartóztatása elrendelhető, és vele szemben – a törvényben írt feltételek mellett – más, személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés (bűnügyi felügyelet, távoltartás) is alkalmazható. Fiatalkorú letartóztatásának azonban a fennálló különös okok esetén is csak akkor lehet helye, ha az a bűncselekmény különös tárgyi súlya folytán szükséges [Be. 688. § (1) bekezdés], továbbá a letartóztatás végrehajtására és annak tartamára speciális előírások vonatkoznak. Amíg a letartóztatás törvényi maximális tartama szempontjából a terhelt elkövetés időpontjában fennállt életkorának, addig a végrehajtási hely meghatározása során a fiatalkorú letartóztatásának elrendelésekor betöltött tényleges életkorának van jelentősége. A cselekmény különös tárgyi súlyának a letartóztatás feltételül szabása azt is jelenti, hogy a legsúlyosabb, a személyi szabadság teljes elvonásával járó kényszerintézkedés csak végső eszközként, akkor alkalmazható, ha az eljárás biztonsági céljai kisebb korlátozással járó enyhébb kényszerintézkedéssel nem érhetők el. A különös tárgyi súly megítélésének alapja mindenekelőtt a különös részi törvényi tényállás tárgyi oldali ismérveire, másrészt annak megvalósult tartalmához, a tényleges cselekmény elkövetési jellemzőihez kapcsolódik. Ennek körébe tartozik értelemszerűen a kérdéses bűncselekmény jellege és büntetési tétele, az elkövetés módja, illetőleg összességében mindazok a körülmények, amelyek az elkövetéssel összefüggésben objektíve megállapíthatók vagy

az eljárás adataiból egyébként kitűnnek (például a cselekmény kirívóan erőszakos elkövetési módja, a cselekmények halmazata, az okozott kár mértéke, a terhelt ellen nyomozati szakban egyidejűleg folyamatban lévő más eljárások száma és súlya). Ezt követően kerülhet sor az alanyi oldal vizsgálatára, így az esetleges többes elkövetésre, az elkövetői minőségre vonatkozó adatok értékelésére és annak figyelembevételére, hogy a terhelttel szemben – a bírói gyakorlatot is tekintve – előreláthatóan tényleges szabadságelvonással járó büntetés (szabadságvesztés) vagy intézkedés (javítóintézeti nevelés) kerül-e kiszabásra. Az alanyi oldal körében a terhelt életkora, előélete, személyisége és személyi körülményei – nem vitathatóan – értékelendő tényezők. A letartóztatás végrehajtási helyének a meghatározásáról nem a Be., hanem a büntetések, az intézkedések, az egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv.tv.) 413–415. §-ai rendelkeznek. Ezek értelmében, ha a fiatalkorú a letartóztatás elrendelésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, javítóintézetben, ha a letartóztatás elrendelésekor a tizennegyedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadik életévét nem töltötte be, javítóintézetben, kivételesen büntetés-végrehajtási intézetben; ha a letartóztatás elrendelésekor a tizennyolcadik életévét betöltötte, de a huszadik életévét nem töltötte be, büntetés-végrehajtási intézetben, kivételesen javítóintézetben; ha a letartóztatás elrendelésekor a huszadik életévét betöltötte, büntetés-végrehajtási intézetben kell végrehajtani. Ahol a törvény a végrehajtás helyére nézve kivételt enged, ott a bíróság dönt arról – az ügyészség, a terhelt, a védő és a törvényes képviselő indítványára, a vádemelés után hivatalból is –, hogy a letartóztatást a fiatalkorú személyiségére és a terhére rótt bűncselekmény jellegére tekintettel hol kell végrehajtani [Be. 688. § (5) bekezdés]. A letartóztatás a bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalkorú esetében legfeljebb egy évig, a bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét betöltött fiatalkorú esetében legfeljebb két évig tart. E tartam elteltével ugyanis a letartóztatás a törvény erejénél fogva megszűnik, kivéve az ügydöntő határozat kihirdetése után elrendelt vagy fenntartott előzetes letartóztatás esetét, továbbá ha a másodfokú vagy a harmadfokú bíróság hatályon kívül helyező végzése elleni fellebbezés elbírálása iránti eljárás vagy hatályon kívül helyezés folytán megismételt eljárás van folyamatban [Be. 688. § (2) bekezdés]. A tizennegyedik életévét betöltött fiatalkorú letartóztatása tartamának – a felrótt bűncselekmény büntetési tételétől függetlenül meghatározott – kétéves felső határára vonatkozó szabály akkor érvényesül, ha a fiatalkorúval szemben három évi szabadságvesztésnél súlyosabb szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény miatt folyik a büntetőeljárás. Amennyiben az eljárást három évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény

miatt folytatják, akkor a Be. 298. §-a (1) bekezdésének a) pontja a fiatalkorúval szemben is irányadó, azaz, ha az adott ügyben ilyen büntetési tétellel fenyegetett cselekményről van szó, az előzetes letartóztatás abszolút törvényi határideje a fiatalkorú esetében is egy év. A nyomozási bíró a letartóztatás elrendelése iránti indítvány elbírálásakor – a különös feltételek számbavétele előtt – azt is vizsgálja, hogy nem áll-e fenn büntethetőségi akadály. Ezért a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalkorú letartóztatása (személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedése) indítványozásakor az ügyészségnek gondoskodnia kell arról, hogy az ügyiratokban rendelkezésre álljanak mindazok a soron kívül beszerezhető – a belátási képességre nézve orientáló tartalmú – bizonyítási eszközök (környezettanulmány, orvosi dokumentumok, tanár, nevelő, szülő nyilatkozata), amelyek alapján a nyomozási bíró nem támaszthat ésszerű kételyeket a fiatalkorú terhelt belátási képességének megítélésével kapcsolatban, és ebből következően az ügyészségi indítvány megalapozottsága iránt. A fiatalkorú elleni büntetőeljárásban a bizonyítás tárgya – a Be. 163. §-ának (1) bekezdésében meghatározott, a büntető anyagi jogi és eljárási jogszabályok alkalmazása szempontjából jelentős tényeken túl – a fiatalkorú sajátos szükségleteinek, illetve környezetének megismerése tekintetében lényeges tények, körülmények vizsgálata is. Ezzel összefüggésben a Be. bevezette a fiatalkorú egyéni értékelésének jogintézményét. A Be. 683. §-a (1) bekezdésének a)–e) pontja példalózó jelleggel sorolja fel a fiatalkorú egyéni értékelésére alkalmas speciális bizonyítási eszközöket, amelyek közül egyes eszközök beszerzése és felhasználása kötelező (környezettanulmány, összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény), míg más eszközök beszerzéséről és értékeléséről (szakvélemény, pártfogó felügyelői vélemény, pártfogó felügyelő tanúvallomása, a fiatalkorú törvényes képviselőjének vagy a fiatalkorú gondozását ellátó más személynek a tanúvallomása) a hatóság belátása szerint dönt. Az egyéni értékelés elvégzése az eljáró hatóság törvényi kötelezettsége. Az egyéni értékelés eszköze egyebek mellett a környezettanulmány [Be. 683. § (1) bekezdés a) pont], a pártfogó felügyelői vélemény és az összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény [Be. 683. § (1) bekezdés b) pont], valamint a pártfogó felügyelő tanúvallomása [Be. 683. § (1) bekezdés d) pont] is. A törvény értelmében a környezettanulmányt a nyomozó hatóság is beszerezheti, az összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény és a pártfogó felügyelői vélemény beszerzése iránt kizárólag az ügyészség vagy a bíróság intézkedhet. A büntetőeljárásban a környezettanulmány, valamint – ha a terhelt megelőző pártfogás alatt áll – az összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény beszerzése mindig kötelező, ezek a bizonyítási eszközök az egyéni értékelés kötelező elemei. A Be. az összefoglaló pártfogó felügyelői véleményrel kapcsolatos szabályokat a fiatalkorú elleni külön eljárás keretein belül

foglalja össze, lévén, hogy kizárólag a fiatalok terhelte érintő speciális bizonyítási eszközről van szó. Az összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény alapvető funkciója – amely következik abból, hogy a megelőző pártfogás közigazgatási eljárásban elrendelhető, a védelemben vétel speciális eseteként szabályozott gyermekvédelmi hatósági intézkedés –, hogy a megelőző pártfogás végrehajtásának eredményéről adjon számot. Ezt meghaladóan az összefoglaló pártfogó felügyelői véleménynek tartalmaznia kell a terhelt személyiségét és életviszonyait jellemző tényeket és körülményeket, amelyek a pártfogó felügyelői véleménynek is kötelező tartalmi elemei, továbbá – a pártfogó felügyelői véleménytől eltérően – kötelezően tartalmaz javaslatot egyedi magatartási szabály elrendelésére, és a hatóság külön rendelkezése hiányában is ki kell térnie arra, hogy a terhelt a kilátásba helyezett magatartási szabályok, kötelezettségek teljesítését vállalja-e, képes-e azokat teljesíteni, továbbá arra is, hogy a sértett a részére adandó jóvátételhez hozzájárul-e. Az összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény kötelező beszerzésére vonatkozó előírás mellett ez az oka annak, hogy ha az ügyész a feltételes ügyészi felfüggesztés körében külön magatartási szabály előírását tervezi, a tartalmi egyezés okán elegendő az összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény beszerzése iránt intézkedni. Ezzel szemben pártfogó felügyelői vélemény beszerzése iránt kötelezően kizárólag egyetlen esetben, mégpedig az ügyészségnek, a feltételes ügyészi felfüggesztés alkalmazását megelőzően kell intézkednie akkor, ha a Be. 690. §-ának (3) bekezdésében írtak szerint a feltételes ügyészi felfüggesztés körében a fiatalokkal szemben külön magatartási szabály előírását tervezi. Egyebekben a pártfogó felügyelői vélemény egy olyan önálló bizonyítási eszköz, amelynek beszerzése a Be. 202. §-ának (1) bekezdésében írt általános szabályok szerint elrendelhető akkor, ha az ügyész vagy a bíróság a terhelttel szemben a joghátrány vagy az ügyészségi intézkedés (feltételes ügyészi felfüggesztés, közvetítői eljárásra utalás) alkalmazása előtt, arra felkészülve, a tervezett joghátrány, illetve annak személyre szabott alkalmazhatósága szempontjából a lényeges személyi körülményekről kíván adatokat megismerni (például tipikusan ilyen joghátrány a közérdekű munka büntetés). A környezettanulmányt, a pártfogó felügyelői véleményt és az összefoglaló pártfogó felügyelői véleményt a pártfogó felügyelő készíti el, de az összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény elkészítéséből nincs kizárva az a pártfogó felügyelő, aki a megelőző pártfogást végzi vagy végezte. Ebből következik, hogy az összefoglaló pártfogó felügyelői véleményt készítő pártfogó és a megelőző pártfogó személyében nem feltétlenül ugyanaz. A pártfogó felügyelő az általa készített környezettanulmányt, összefoglaló pártfogó felügyelői véleményt, illetőleg pártfogó felügyelői véleményt a jogszabály szerinti formában és tartalommal írásban terjeszti elő, de

nem kizárt az sem, hogy amennyiben a hatóság a pártfogó felügyelő meghallgatását szükségesnek tartja, azt szóban előadja. Ebben az esetben a pártfogó felügyelő meghallgatását a szakvélemény előterjesztésére és előadására (a szakértő meghallgatására) vonatkozó általános szabályok [Be. 196. § (2) bekezdés] megfelelő alkalmazásával kell lefolytatni. A felsorolt bizonyítási eszközöket elkészítő pártfogó felügyelő meghallgatása tehát a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban nem kötelezettség, hanem lehetőség. (A környezettanulmányt készítő pártfogó felügyelő meghallgatásának a Be. 684. §-a (7) bekezdése, az összefoglaló pártfogó felügyelői véleményt, illetve a pártfogó felügyelői véleményt készítő pártfogó felügyelő meghallgatásának – a Be. 685. §-a (6) bekezdésére figyelemmel – a Be. 202. §-a (5) bekezdése az alapja.) A pártfogó felügyelő meghallgatásának tárgya a pártfogó felügyelő által készített környezettanulmány, összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény, illetőleg pártfogó felügyelői véleményben foglalt megállapításokkal, adatokkal kapcsolatos felvilágosítás lehet. A vélemény szóbeli előadása előtt meg kell állapítani a pártfogó felügyelő személyazonosságát, és tisztázni kell, hogy nincs-e vele szemben kizáró ok. A pártfogó felügyelőt figyelmeztetni kell a hamis vélemény adás következményeire, a figyelmeztetést és a pártfogó felügyelőnek a figyelmeztetésre adott válaszát jegyzőkönyvbe kell venni. A meghallgatás után a pártfogó felügyelőhöz – akár a szakmai ténymegállapításaira, akár a javaslataira vonatkozóan – kérdések is intézhetők. Bizonyítékként azonban nem használható fel a terheltnek a pártfogó felügyelő előtt tett azon közlése, amely az eljárás alapjául szolgáló cselekményre vonatkozik [Be. 196. § (3) bekezdés]. A speciális bizonyítási eszközöket elkészítő pártfogó felügyelő meghallgatásától meg kell különböztetni annak a pártfogó felügyelőnek a tanúkénti kihallgatását [Be. 683. § (1) bekezdés d) pont], aki a fiatalkorú pártfogó felügyeletét más büntetőügyben alkalmazott büntetés vagy intézkedés, illetőleg az eljárás feltételes ügyészi felüggesztése mellett a törvény (Btk.) kötelező előírása alapján látja vagy látta el. A pártfogó felügyelő tanúkénti kihallgatására a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság egyaránt intézkedhet. Ez esetben a tanúkihallgatás tárgya a fiatalkorú pártfogó felügyelet alatt tanúsított magatartására, személyi körülményeire, életvitelére stb. vonatkozó tények felderítése és megállapítása lehet. A Be. 683. §-ának (4) bekezdése értelmében a büntetőeljárás során – legkésőbb az ügydöntő határozat meghozatala előtt – a fiatalkorú egyéni értékelését ismételt el kell végezni, ha az eljárás során adat merült fel arra, hogy az egyéni értékelés alapjául szolgáló körülmények jelentősen megváltoztak, vagy az egyéni értékelés érdekében két évnél régebben került sor bizonyítási eszköz beszerzésére. Ennek megfelelően az utolsó bizonyítási eszköz beszerzésétől számított két év eltelte törvényi kötelezettséget teremt az ismételt egyéni értékelés

lefolytatására, egyébként pedig a hatóság (bírótság) belátására bízott az egyéni értékelés ismételt elvégzése szükségességének a megítélése (és valójában a módja is). A feltételek fennállása esetén a bíróságnak a speciális bizonyítás megismétlését hivatalból is el kell végeznie.

Mindebből következően az egyéni értékelés ismételt elvégzése során a kötelezően előírt bizonyítási eszközök, nevezetesen a környezettanulmány és az összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény ismételt beszerzésétől (lényegében az adatok aktualizálása érdekében) nem lehet eltekinteni. Ehhez képest a Be. 685. §-ának (5) bekezdése úgy rendelkezik, hogy amennyiben az egyéni értékelést meg kell ismételni, az összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény elkészítése mellett a bíróság, illetve az ügyészség a megelőző pártfogó felügyelőt tanúként kihallgathatja. A megelőző pártfogó felügyelő tanúkénti kihallgatására akkor kerülhet sor, ha az összefoglaló pártfogó felügyelői véleményt nem ő készíti el. Akkor ugyanis, ha az összefoglaló pártfogó felügyelői véleményt a megelőző pártfogó készítette, őt a tanúkihallgatás helyett a szakértő meghallgatására vonatkozó szabályok szerint lehet meghallgatni. A bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét betöltött fiatalok terheltségének vagy értelmi fejlettségének szakértői vizsgálata, és az annak alapján elkészült igazságügyi szakértői vélemény az egyéni értékelés egyik lehetséges speciális bizonyítási eszköze, amelynek beszerzése nem kötelező, hanem mérlegeléstől függő lehetőség. Ahogyan az a törvényből is kiolvasható, az egyéni értékelés részeként a fiatalok terheltségének, értelmi fejlettségének a szakértői vizsgálata a személyiség szerkezetének, személyiségvonásainak, a normán belüli és a normától esetlegesen eltérő mentális működésének, képességnormáinak, pszichés tulajdonságainak, de mindennek előtt a bűncselekményhez fűződő viszonyának feltárását, megismerését szolgálhatja. A felsorolt kérdések nem elmeorvosi fogalmak, hanem szakkérdésként tipikusan az igazságügyi klinikai és mentálhigiéniai felnőtt- és gyermek szakpszichológia (igazságügyi pszichológus szakértő) kompetenciájába tartoznak. Ettől eltérő kérdés a terheltség elme működésének – a büntethetőséget esetlegesen kizáró vagy korlátozó – kóros állapotának a felderítése, amelynek érdekében kétségkívül a terheltség elmeállapotának igazságügyi pszichiátriai és orvosszakértői vizsgálatát kell elvégezni. A csökkent értelmi színvonal, az erkölcsi fejletlenség, a családi- és lakókörnyezet negatív hatására visszavezethető morális és mentális ártalmak önmagukban nem enyhítő körülmények, de a joghátrány megválasztása során az egyéni értékelés komplex eredményének részeként figyelembe vehető. A bírósági eljárásban az előkészítő ülésen érdemi bizonyítás nem folyhat. Ez alól fogalmaz meg kivételt a Be. 693. §-ának (2) bekezdése, amelynek értelmében, ha az előkészítő ülésen ügydöntő határozat meghozatalára kerülhet sor, az egyéni

értékelés bizonyítási eszközei közül a környeztanulmányt, a pártfogó felügyelői véleményt és az összefoglaló pártfogó felügyelői véleményt az előkészítő ülésen ismertetni kell. A Be. a tizenegyedik életévét be nem töltött fiatalkorú terhelt vonatkozásában szó szerinti átvétellel törvényi szintre emelte a terhelt beszámítási és a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátási képességének vizsgálatára és az egyesített igazságügyi elmeorvos szakértői és pszichológus szakértői vélemény beszerzésére vonatkozóan korábban az 5/2013. (VII. 31.) LÜ helyettesi körlevélben előírtakat. A szakértő kirendeléséről a megalapozott gyanú közlését követően jogszabályban meghatározottak szerint haladéktalanul gondoskodni kell (Be. 686. §). Ha a fiatalkorú az eljárás során betölti a tizennyolcadik életévét, ennek ténye nem akadály annak, hogy a hatóság az egyéni értékelés körében a fiatalkorú korábbi törvényes képviselőjét vagy a gondozását korábban ellátó más személyt a fiatalkorú személyi- és életkörülményeire tanúként kihallgassa. A törvény az általános szabályokhoz képest eltérően rendelkezik a fiatalkorú bírósági eljárásban való jelenlétére nézve, amikor előírja, hogy a fiatalkorú jelenléte nemcsak az előkészítő ülésen, hanem a tárgyaláson is kötelező [Be. 693. § (1) bekezdés]. Ebből következően nincs lehetőség arra, hogy a fiatalkorú vádlott az elsőfokú eljárásban a tárgyaláson való jelenlét jogáról lemondjon. Az elsőfokú eljárásban a bíróság nem adhat a fiatalkorú terheltnek az esetleges tárgyalásról való távollmaradásával kapcsolatban a Be. 430. §-ának (1) bekezdésén alapuló tájékoztatást, és a fiatalkorú terhelt enélkül tett bejelentése alapján, sem az első tárgyalás előtt, sem később nem helyezkedhet arra az álláspontra, hogy a fiatalkorú a tárgyaláson való jelenléthez fűződő jogáról joghatályosan lemondott, ekként az eljárás távollétében befejezhető. A tárgyaláson való jelenlét jogáról lemondás nem azonos a tárgyaláshoz való jogról lemondással, amelyhez képest a fiatalkorú a tárgyaláshoz való jogáról lemondhat, de a tárgyaláson való jelenlét jogáról nem. A tárgyaláshoz való jogról lemondás lehetősége ugyanis – ha az ügy az előkészítő ülésen meghozott ügydöntő határozattal elintézhető – a fiatalkorú terhelttel szemben is eltérés nélkül érvényesül [Be. 504. § (1) bekezdés]. A fiatalkorú a tárgyaláson való jelenlét jogáról akkor sem mondhat le, ha a bíróság a bűnösséget beismerő nyilatkozat elfogadásával vagy a jóváhagyott egyezséggel érintett ügyét – bár tisztázatlan járulékos kérdés nem maradt fenn – a többi terhelt ügyével együtt egységesen tárgyalásra bocsátja. Ilyenkor arra van törvényes lehetőség, hogy a több vádlott ellen folyó eljárásban a fiatalkorú távollétében is lefolytatható az őt nem érintő bizonyítás, amikor is erre nézve a meg nem jelent fiatalkorú védőjének a távolléte sem jelent akadályt [Be. 429. § (1) bekezdés]. E rendelkezések akkor is alkalmazandók, ha az anyagi jogi szabályok értelmében fiatalkorú terhelt a tárgyalás idejére már nagykorúvá vált. A

fiatalkorúra vonatkozó külön szabályok a másodfokú és a harmadfokú bírósági eljárásban is megelőzik az eljárásnak a terhelt távollétében történő befejezésére vonatkozó eljárási szabályokat. A fiatalkorú jelenléte a másodfokú bíróság által tartott nyilvános ülésen és tárgyaláson, valamint a harmadfokú bíróság nyilvános ülésén is kötelező, meg nem jelenése esetén sem a nyilvános ülés, sem a tárgyalás nem tartható meg, és távollétében ügydöntő határozat nem hozható. A fiatalkorú terhelt kötelező tárgyalási jelenlétével kapcsolatos eljárásjogi előírás megszegése – a Be. 608. §-a (1) bekezdésének d) pontja alapján – olyan eljárási szabálysértés, amely a rendes és rendkívüli jogorvoslati eljárásokban egyaránt, így valamennyi eljárási fokon, sőt még a jogerőt követően is kötelezően, a felülbírálat egyébkénti terjedelmétől függetlenül vizsgálendő, és megvalósulása esetén kötelező jogkövetkezménye az ügydöntő határozat – tartalmi törvényességére tekintet nélküli – hatályon kívül helyezése. A törvény kifejezetten kizárja, hogy a bíróság a távollévő fiatalkorú esetén az előkészítő ülést és a tárgyalást a Be. CI–CII. fejezetének (eljárás az ismeretlen helyen távollévő terhelttel szemben, eljárás a külföldön ismert helyen tartózkodó terhelt távollétében) rendelkezései alapján megtartsa. Az ismeretlen helyen vagy külföldön tartózkodó fiatalkorúval szemben a fenti külön eljárási szabályok alkalmazhatósága nem csupán a bírósági szakban, hanem a büntető-eljárás egész tartamára nézve, így a nyomozati szakban is tilalmazott. A fiatalkorú terhelt távollévő terheltnek nem nyilvánítható, a távollétében sem vádemelésnek, sem büntetőjogi felelősséget megállapító ügyészi intézkedésnek nincs helye, és úgy a nyomozati, mint a bírósági szakban csak az eljárás felfüggesztésére kerülhet sor [Be. 394. § (3) bekezdés a) pont, 488. § (1) bekezdés a) pont]. A korábbi szabályozás a lemondás a tárgyalásról megnevezésű külön eljárás alkalmazását fiatalkorú ügyében nem tette lehetővé. Ezzel szemben a Be. megteremtette annak a lehetőségét, hogy a XCIX. fejezete szerinti, a LXV. fejezetben meghatározott egyezség alapján folytatott külön eljárás fiatalkorú terhelttel szemben is alkalmazható legyen. Ugyanakkor az egyezség jóváhagyásakor a fiatalkorúval szembeni büntetéskiszabás az általános szabályokhoz képest eltérően alakul. A Btk. 83. §-a (1) bekezdésének általános rendelkezése értelmében a külön eljárásban az egyezség jóváhagyása esetén a büntetés kiszabásakor a 82. § (2) bekezdésében (ügynevezett enyhítő szakaszban) meghatározott enyhébb büntetési tételek alsó határát kell alapul venni, míg a (2) bekezdése szerint, ha az egyezség jóváhagyására olyan terhelt esetében kerül sor, aki az ügy, illetve más büntetőügy bizonyításához hozzájárulva az ügyészséggel, illetve a nyomozó hatósággal jelentős mértékben együttműködött, a büntetést a 82. § (2) bekezdésének soron következő pontja (ügynevezett kétszeres enyhítés) alapján is ki lehet szabni. Ez az általános büntetéskiszabási

kedvezmény azonban a fiatalkorúak esetében nem eredményezne tényleges előnyt, hiszen velük szemben bármely bűncselekmény elkövetése esetén kiszabható a szabadságvesztés egy hónapos speciális minimuma, emellett az intézkedések alkalmazására nézve is jóval kedvezőbb előírások érvényesülnek. Ezért a Btk. A pusztán beismerő elkövetőnek nem, hanem csak annak a fiatalkorúnak nyújt büntetékiszabási kedvezményt, aki az egyezség keretében valamely büntetőügy bizonyításához jelentős mértékben hozzájárult (együttműködő terhelt). A Btk. 124/A. §-a ehhez mérten a kiszabható büntetés felső határát korlátozza a formális egyezség folytán együttműködő fiatalkorú tekintetében, és annak alapján a Btk. 109. §-ában meghatározott büntetések maximális tartamának csökkentésére kerülhet sor.

A fiatalkorúakkal szemben alkalmazható joghátrányok

A fiatalkorúakkal szemben alkalmazható büntetések a hatályos szabályozás értelmében a szabadságvesztés, az elzárás, a közérdekű munka, a pénzbüntetés, a foglalkozástól eltiltás, a járművezetéstől eltiltás, a kitiltás, a sportrendezvények látogatásától való eltiltás, a kiutasítás, mellékbüntetésként a közügyektől eltiltás. Az alkalmazható intézkedések a megrovás, a próbára bocsátás, a jóvátételi munka, a pártfogó felügyelet, az elkobzás, a vagyoneklobzás, az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele, valamint a javítóintézeti nevelés, mely a Btk. 108. § (1) bekezdése értelmében fiatalkorúval szemben alkalmazható kizárólag. A speciális szabályokat illetően természetesen itt is azt az elvet kell követni, hogy amennyiben a törvény külön rendelkezést tartalmaz a szankciók alkalmazhatósága, mértéke tekintetében azt kell alkalmazni, ha nem, akkor az általános szabályok alkalmazandók. Az eltéréseket illetően a szabadságvesztés-büntetés vonatkozásában megjegyzendő és fontos kiemelni, hogy a törvény a szabadságvesztés kiszabható mértéke tekintetében a fiatalkorúak esetében az életkorra tekintettel is differenciál. Életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés nem szabható ki fiatalkorúval szemben, mely szintén a nemzetközi dokumentumokkal áll összhangban, az csak határozott ideig tarthat. Az általános alsó határ, azaz a legrövidebb tartama egy hónap, a felső határ pedig a különös részben megállapított büntetési tételkeret felső határától és attól függ, hogy a bűncselekmény elkövetésekor betöltötte-e a tizenhatodik életévét a fiatalkorú, avagy sem (Btk. 109. §). Ezzel összhangban a halmazati és az összbüntetés tartamánál, felső határánál is figyelembe kell venni a fenti szempontokat, ehhez igazodik a törvény által meghatározott maximális mérték (Btk. 123. §). A szabadságvesztés végrehajtására fiatalkorúak börtönében, illetve fiatalkorúak

fogházában kerülhet sor (Btk. 110. §) (Bogár–Margitán–Vaskuti, 2005.) A feltételes szabadságra bocsátásra és a szabadságvesztés felfüggesztésére az általános szabályok szerint kerülhet sor, ebből a szempontból annyi az eltérés, hogy ezekben az esetekben a fiatalkorú pártfogó felügyelet alatt áll (Btk. 119. §). A Btk. Az elzárás kapcsán is eltérő szabályozást tartalmaz annyiban, hogy az elzárás tartama rövidebb időtartamban kerül megállapításra fiatalkorú elkövetők vonatkozásában (Btk. 111. §). A közérdekű munka büntetés vonatkozásában annyiban tartalmaz eltérő rendelkezést a fiatalkorúakra nézve, hogy azt csak akkor lehet kiszabni fiatalkorúval szemben, ha az ítélet meghozatalakor a tizenhatodik életévét betöltötte (Btk. 112. §). Pénzbüntetést fiatalkorúval szemben csak akkor lehet kiszabni, ha önálló keresete, jövedelme vagy megfelelő vagyona van, és a mérték vonatkozásában is eltérő, enyhébb rendelkezéseket tartalmaz (Btk. 113. §). A foglalkozástól eltiltás, a járművezetéstől eltiltás, valamint a sportrendezvények látogatásától való eltiltás az általános szabályok szerint alkalmazandó a fiatalkorúakkal szemben is. A kiutasítás vonatkozásában is eltérő szabályozást tartalmaz a Btk., mely az általánoshoz képest enyhébb (Btk. 114. §). A kitiltás szabályozása eltérő annyiban, hogy a fiatalkorú nem tiltható ki arról a településről, amelyben családjá él, amennyiben megfelelő családi környezettel rendelkezik (Btk. 118. §). A közügyektől eltiltás mellékbüntetés fiatalkorúval szemben csak egy évet meghaladó szabadságvesztés kiszabása esetén szabható ki (Btk. 115. §). Az intézkedések vonatkozásában megállapítható, hogy a megrovás tekintetében nincsenek eltérések, ugyanez megállapítható a vagyonelkobzás, elkobzás, elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele kapcsán is. A próbára bocsátás alkalmazásának azonban bármely bűncselekmény elkövetése esetén helye van fiatalkorúval szemben. A próbaidő tartama 1-2 évig terjedhet és a próbaidő alatt a fiatalkorú pártfogó felügyelet alatt áll, továbbá megszüntetése esetén javítóintézeti nevelés is elrendelhető (Btk. 116. §). Jóvátételi munkavégzés fiatalkorúval szemben csak akkor írható elő, ha az ítélet meghozatalakor tizenhatodik életévét betöltötte (Btk. 117. §). A pártfogó felügyelet kötelező, illetve a fiatalkorú az alatt áll a feltételes szabadság tartama, a próbára bocsátás próbaideje, a szabadságvesztés felfüggesztésének próbaideje, a javítóintézetből történő ideiglenes elbocsátás tartama alatt, valamint a vádemelés elhalasztásának tartama alatt, továbbá a jóvátételi munkavégzés előírása mellett is el kell rendelni (Btk. 119. §). Javítóintézeti nevelést kizárólag fiatalkorúval szemben lehet intézkedésként alkalmazni és akkor rendeli el a bíróság, ha a fiatalkorú eredményes nevelése érdekében intézeti elhelyezése szükséges. Nem rendelhető el azzal szemben, aki az ítélet meghozatalakor huszadik életévét betöltötte. Tartama egy évtől négy évig terjedhet, szabályozza a Btk. az ideiglenes elbocsátás lehetőségét, továbbá ismeri az egységes intéz-

kedést, mely több javítóintézeti nevelés összbüntetésbe foglalását jelenti (Btk. 120. §, 122. §, 124. §).

A büntetés kiszabási gyakorlat

A büntetés kiszabás logikai menete a fiatalkorú elkövetőkkel szemben

Az említett rangsor alapján a bíróságnak azt kell mérlegelnie a szankciók kiválasztása során, hogy van-e helye szabadságelvonással nem járó intézkedés alkalmazásának, illetve az alkalmazható-e az eset összes körülményeit mérlegelve és figyelembe véve. A próbára bocsátás vagy a megrovás jöhet itt számításba és természetesen a jóvátételi munka is alkalmazható, mivel ezen intézkedés is nevelési célokat szolgál. A próbára bocsátás időtartama alatt, mivel a fiatalkorú pártfogó felügyelet alatt áll, a pártfogó felügyelet a pedagógiai és társadalomba való beilleszkedést elősegítő célokat megfelelően szolgálhatja azzal a fiatalkorúval szemben, aki első esetben kerül bíróság elé. A pártfogó felügyelet alapvető célja, hogy elősegítse a fiatalkorú társadalmi beilleszkedését, továbbá, hogy az általános, valamint az előírt külön magatartási szabályok betartását ellenőrizze. Ennek jegyében a pártfogolt köteles a pártfogóval rendszeres kapcsolatot tartani, a pártfogónál a megjelölt időpontban jelentkezni, részére a szükséges felvilágosítást megadni, különösen lakó-, illetve tartózkodási helyének, munkahelyének, illetve tanulmányai helyének, valamint családi körülményeinek megváltoztatásával kapcsolatos tényeket bejelenteni. Különleges magatartási szabályok elrendelésére akkor van szükség, ha a bíróság vagy az ügyészség úgy ítéli meg, hogy az szükséges a fiatal helyes irányú neveléséhez. Ezeknek a szabályoknak olyanoknak kell lenniük, amelyek elvárhatók, betarthatóságuk ellenőrizhető és nem sérthetik a fiatal személyhez fűződő jogait. Általában a büntetési célok elérhetők szabadságelvonással nem járó intézkedés, próbára bocsátás alkalmazásával is, amennyiben nem kiemelkedő tárgyi súlyú a fiatalkorú által elkövetett cselekmény, beismerő vallomást tett, megbánást tanúsított, a cselekmény kísérleti szakban maradt, vagy azt részesként, gyermekkorhoz közeli életkorban követte el. Azon fiatalkorúak esetében, akik viszonylag csekély súlyú bűncselekményt első alkalommal követtek el és családi környezetük megfelelő, életvezetésük rendszeres figyelemmel kísérése és támogatása intézményes keretek között nem szükséges, alkalmazható lehet a megrovás intézkedés is. Amennyiben a bíróság azt állapítja meg, hogy az eljárás célja másként nem érhető el, akkor büntetést szab ki. Ebben az esetben a pénzbüntetés vagy a közérdekű munka kerül előtérbe, de szabadságelvonással

nem járó büntetés a járművezetéstől eltiltás, a sportrendezvények látogatásától való eltiltás, a kitiltás, a kiutasítás és a foglalkozástól való eltiltás is. A pénzbüntetésnél külön feltétel, hogy önálló keresete, jövedelme vagy megfelelő vagyona legyen a fiatalkorúnak. Nyilvánvaló, hogy ezen külön rendelkezés indoka elsősorban az, hogy a büntetésnek az elkövetőt kell sújtania, illetve az elkövetőnél kell, hogy joghátrányt okozzon, így kiszabására nem kerülhet sor, ha nem rendelkezik önálló jövedelemmel, mert ezáltal közvetlenül is a családját sújtaná a büntetés, hiszen az elkövető családjának kellene kifizetnie a kiszabott összeget. Önálló keresetről a kialakult gyakorlat értelmében akkor beszélhetünk, ha munkaviszonyból vagy alkalmi munkákból van rendszeres juttatása az elkövetőnek, és feltétel, hogy ezáltal önmaga is képes legyen a saját erejéből a büntetés kifizetésére. Önálló jövedelem akkor állapítható meg, ha rendszeres bevétele van a fiatalkorúnak. Ez származhat ösztöndíjból vagy egyéb más forrásból, de a szociális juttatásokat itt nem lehet figyelembe venni. Megfelelő vagyona pedig akkor van, ha olyan ingó vagy ingatlan áll a kizárólagos tulajdonában, mely értéket képvisel és rendszeres hasznot hajt számára. A fiatalkorúakkal szemben a pénzbüntetés kizárólag behajthatatlansága esetén változtatható át közérdekű munkára vagy szabadságvesztésre, melyre szintén eltérő szabályok vonatkoznak, enyhébbek az általánoshoz képest. Nevelő jellege a pénzbüntetésnek különösebben nincs, ez nem állapítható meg (Földvári, 1970). A közérdekű munka büntetés vonatkozásában, ahogy már a korábbiakban kifejtésre került, külön rendelkezés a tekintetben lehetséges fel, hogy az ítélet meghozatalakor a tizenhatodik életévét be kell töltsse a fiatalkorú. A közérdekű munka büntetésnél sokkal inkább tetten érhető a nevelő jelleg, illetve azzal sokkal inkább meg lehet azt célozni, bár itt is csak korlátozottan, hiszen a pártfogó felügyelő tevékenysége kizárólag a munka teljesítésének ellenőrzésére korlátozódik. Ezért indokoltabb lehet esetlegesen – nyilván minden körülményt figyelembe véve – végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés alkalmazása, mivel ez nem jelent a gyakorlatban szabadságelvontást, azonban pártfogó felügyelet alatt áll ennek időtartama alatt is a fiatalkorú, így a nevelését sokkal inkább biztosítani lehet. A próbára bocsátás és a végrehajtásában felfüggesztés szabadságvesztés alkalmazása, illetve azok kiválasztása során körültekintően kell eljárni, hiszen a gyakorlatban nincs különbség közöttük, azonban a fenyegetettséget tekintve igen, mégpedig nem is kis mértékben. Hiszen amennyiben a próbára bocsátás alkalmazása esetén a próbaidő alatt követ el bűncselekményt a fiatalkorú, vagy a pártfogó felügyelet magatartási szabályait súlyosan megszegi, emiatt javítóintézeti nevelést kell alkalmazni vagy büntetést kell kiszabni. A büntetés kiszabása során nem kizárt a felfüggesztett szabadságvesztés kiszabása sem, azonban, ha a fentiek a felfüggesztett szabadságvesztés próba-

ideje alatt következnek be, kizárólag a szabadságvesztés végrehajtására kerülhet sor, így természetesen ez utóbbi jóval súlyosabb szankció, mint a próbára bocsátás. Az elkövető személyiségét figyelembe véve és az egyéb szempontokat is megítélve kell eljárni és eldönteni, hogy milyen mértékű fenyegetettség szükséges a helyes irányú fejlődés kikényszerítéséhez. A többi szabadságelvonással nem járó büntetés gyakorlati szempontból ritkább esetben jöhet számításba. Amennyiben a büntetési célok másként nem érhetők el, szabadságelvonással járó intézkedést alkalmaz a bíróság, mely a javítóintézeti nevelés. Ezen joghátránynál figyelembe kell venni azt, hogy intézkedés ugyan, de szabadságelvonással jár, így mérlegelni kell a személyiség és minden más körülmény figyelembevételével, hogy szükség van-e a fiatalok szabadságának elvonására, vagy a célok elérhetők esetlegesen a büntetés végrehajtásának felfüggesztésével is. Nyilvánvalóan a személyi körülményeket figyelembe véve, illetve mindezek mellett indokolhatja az alkalmazását jelentősebb súlyú bűncselekmény elkövetése vagy azon tény, hogy már korábban is követett el a fiatalok különböző bűncselekményeket, vagy csekélyebb súlyú cselekményeket és a vele szemben alkalmazott joghátrányok nem vezettek eredményre, és kifejezetten mérlegelni kell, hogy a családi környezetéből való kiemelése is indokolt-e. A megfelelő családi környezet a javítóintézeti nevelés alkalmazása ellen szól, ha pedig már munkaviszonyban áll, akkor körülményei családi környezetébe rendezettségére utalhatnak. A családi környezetnek alkalmasnak kell lennie a fiatalok erkölcsi, szellemi, testi fejlődésének biztosítására. A megfelelő családi környezet megléte természetesen nem törvényi tilalom az intézkedés alkalmazhatósága tekintetében, de a büntetés kiszabása során ezen körülményt különösen mérlegelni kell, mert megléte esetén nem célszerű kimozdítani, illetve kiemelni abból. Mindezek feltárásához környezettanulmány, iskolai, munkahelyi vélemények beszerzése szükséges, és elengedhetetlen a törvényes képviselő, illetve gondozó meghallgatása. Végül soron, amennyiben a büntetés céljai másként nem érhetők el, indokolt a legsúlyosabb büntetés, a szabadságvesztés-büntetés, mint szabadságelvonással járó büntetés kiszabása a fiatalokkal szemben. Ebbe a kategóriába tartozik az elzárás is. A szabadságvesztés-büntetés kiszabására elsődlegesen akkor kerülhet sor, ha kiemelkedő tárgyi súlyú bűncselekményt követ el a fiatalok, életvezetése súlyosan kifogásolható, vagy esetlegesen a korábbi intézkedések, büntetések nem vezettek eredményre és a törvényi szabályozás értelmében kizárólag határozott ideig tartó szabadságvesztés szabható ki. A célok másként el nem érhetőségére utalhat a cselekmény tárgyi oldalát tekintve például a halmazat, többes halmazat, elkövetési mód, több minősítő körülmény megléte, sorozatelkövetés, az alanyi oldalon a motívum, a társtetteség, a csoportos vagy a bűnszövetségben való el-

követés is, de alkalmazása végső eszköz kell, hogy legyen. Megjegyzendő, hogy kényszergyógykezelés intézkedés alkalmazására az általános szabályok szerint van lehetőség, azonban a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalkorú vonatkozásában erre törvényes lehetőség nincs, hiszen a kényszergyógykezelés szabályainak alkalmazására akkor kerülhet sor, ha az elkövető beszámítási képessége kizárt, azonban amennyiben a beszámítási képessége kizárt, ezen tény egyben a belátás teljes hiányát is jelenti. Mindezek következtében az elkövető nem a kóros elmeállapota miatt, hanem a gyermekkora miatt nem lesz büntethető, így a többi feltétel vizsgálata már szükségtelen. Egyebekben szabadságvesztés-büntetést sem lehet kiszabni tizennegyedik életévét be nem töltött elkövetővel szemben, azonban a fenti okok miatt azt már nem is kell vizsgálni, hogy a tizennegyedik életévét be nem töltött elkövető büntethetősége esetén egy évi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést kellene-e kiszabni, mely a törvény értelmében egyébként is kizárt. A büntetés kiszabása során mindenképpen figyelembe kell venni a fiatalkorúaknál fennálló életkori sajátosságokat, mind a szellemi, mind az erkölcsi éretlenség meglétét, és ennek során el kell különíteni a fiatalkori bűnelkövetést az egyéb fiatalkori devianciáktól. A korábbiakban szó volt már arról, de a bíróság számára szélesebb mozgásteret biztosít az a szabályozás, melynek értelmében próbára bocsátás és javítóintézeti nevelés alkalmazására bármely bűncselekmény elkövetése esetén lehetőség van. Megrovás alkalmazása pedig a kisebb tárgyi súlyú cselekmények elkövetése esetén indokolt. Egyebekben pedig korlátozások érvényesülnek a különböző büntetések kiszabása és intézkedések alkalmazhatósága területén. A büntetés kiszabása során a súlyosító és enyhítő körülményekre is figyelemmel kell lenni, melyek szintén az egyéniesítést, arányosítást szolgálják és melyek vonatkozásában a gyakorlat számára a Kúria 56. számú Bk. véleménye ad iránymutatást. A leggyakrabban felmerülő súlyosító és enyhítő körülmények a fiatalkorúak vonatkozásában a büntetett előélet, mely súlyosító körülményként értékelendő, míg a büntetlen előélet kevésbé vehető figyelembe, hiszen az a hosszabb ideig tartó kifogástalan életvezetés elismerését jelenti, mely a fiatalkorúak vonatkozásában koruknál fogva nem járhat elismeréssel. A fiatalkor nem enyhítő körülmény, ugyanis amennyiben ez enyhítő körülményként lenne értékelve, akkor a kétszeres értékelés tilalmának szabályába ütközne a bíróság, hiszen ebben a körben nem lehet olyan tény, vagy körülményt figyelembe venni, amelyet a törvény már értékelt, márpedig a fiatalkorúakra vonatkozó speciális rendelkezések szabályozásával a jogalkotó magát a kort már értékelt. Enyhítő körülményként kell figyelembe venni azonban a büntethetőség alsó korhatárához közeli életkort. A fiatalkorúak vonatkozásában is súlyosító körülmény a társas elkövetés. A tanulmányok nem megfelelő folytatása, vagy amenny-

nyiben munkát végez, annak nem megfelelő teljesítése súlyosító körülményként értékelendő. Mindezek ellentettjét enyhítő körülményként kell figyelembe venni, és ha ezen körülményekben az elkövetés óta pozitív változás következett be, azt is enyhítő körülményként kell figyelembe venni. Ugyancsak súlyosító körülmény, ha a sértett idős, beteg, védekezésre képtelen vagy védtelen személy. Az idő múlását nagyobb súllyal kell enyhítő körülményként figyelembe venni, az nyomatékos enyhítő körülmény a fiatalok elkövetők vonatkozásában. Ez összefüggésbe hozható azzal a céllal, hogy gyorsan kell reagálni az elkövetett cselekményre, a felelősségre vonásnak minél rövidebb időn belül be kell következnie, hiszen a hosszabb idő a büntetési fő cél, a nevelés ellen irányul. A leggyakoribb jogkövetkezmény a fiatalok ügyeiben a próbára bocsátás (80%), a javítóintézeti nevelés, valamint a megrovás volt. Általános tendenciának mondható – figyelemmel az utóbbi nyolc év büntetéskiszabási gyakorlatára – a szabadságvesztés-büntetések számának növekedése, amelyek háromnegyedét a bíróság próbaidőre felfüggesztette. Bevett gyakorlatnak mondható az is, hogy minden negyedik személyt ítétek szabadságvesztésre a fiatalok bűnelkövetők közül. A kiszabott pénzbüntetések száma viszont jelentősen csökkent az utóbbi években, ugyanakkor a közérdekű munka büntetések száma nagyon megnőtt. A fiatalok bűnelkövetők kb. 2/3-ával szemben alkalmazott a bíróság intézkedést önállóan. A szabadságvesztésre ítétek aránya területi megoszlásban Észak-Magyarországon és Dél-Dunántúlon volt a legnagyobb. Közérdekű munka kiszabására inkább Közép-Magyarországon, pénzbüntetés kiszabására pedig Észak-Magyarországon került sor, míg intézkedés önálló alkalmazására a Nyugat-Dunántúlon került sor a legnagyobb arányban. A bűncselekmény csoportokat illetően a rendelkezésre álló legfrissebb statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy a fiatalok bűnelkövetők közül a legnagyobb számban végrehajtandó szabadságvesztés kiszabására a vagyoni elleni (döntően lopás, rablás és kifosztás) bűncselekmények elkövetése miatt került sor. A következő csoport a személy elleni (emberölés, súlyos testi sértés) bűncselekmények csoportja, majd ezt követi a közrend elleni bűncselekmények, illetve a nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni bűncselekmények csoportja. A fiatalok, végrehajtandó szabadságvesztésre ítélt bűnelkövetők többségével szemben kettő évnél rövidebb tartamú szabadságvesztés-büntetést szabott ki a bíróság, a két évnél hosszabb időtartamú, végrehajtandó szabadságvesztésre ítétek aránya alacsony. Az adatok alapján megállapítható az is, hogy a fiúk követnek el súlyosabb bűncselekményeket. Az összes szabadságvesztésre ítélt fiatalok figyelembe véve, a lakóhelyet tekintve a közép-magyarországi lakóhelyűek aránya a legmagasabb és közülük minden másodikat egy évnél hosszabb tartamú börtönbüntetésre ítélték, így ez a bűncselekmények súlyos-

ságát is jelzi. A fiatalkorú bűnelkövetők lakóhely szerinti megoszlását vizsgálva megállapítható, hogy – az utóbbi öt év átlagában – Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (12,87%) volt a legmagasabb az arányuk, emellett Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében (9,64%) és a fővárosban (8,34%) volt magasabb az arányuk az átlagosnál. Az elmúlt öt éves időszakban a fiatalkorú bűnelkövetők a legnagyobb arányban vagyon elleni bűncselekményeket követtek el, de ez az arány egyenletesen, évente csökkenő tendenciát mutat. A vagyon elleni bűncselekmények mellett a közrend elleni (jellemzően garázdaság, önbíráskodás) bűncselekményeket elkövetők képeztek nagyobb arányt, 30,65%-ot. E bűncselekménycsoport elkövetőinek aránya egyértelműen növekvő tendenciát mutat az utóbbi időben. A bűncselekményekben résztvevőknél – a gyermekkorúakhoz hasonlóan – a csoportos elkövetés a jellemző, hullámzó tendencia mellett. A fiatalkorú bűnelkövetők nemek szerinti megoszlása az elmúlt években lényegében egyenletes, a fiúk aránya lényegesen nagyobb, 82,41% volt. A bűnelkövetők életkorát tekintve a 17 évesek száma a legmagasabb, a fiatalkorú bűnelkövetők 31,21%-át teszik ki. A családi környezetre – a gyermekkorú elkövetőkhöz hasonlóan – legjellemzőbb, hogy mindkét szülő együtt neveli a fiatalkorút, az utóbbi öt év átlagában 62,29%. A bűnelkövetésben közrejátszó oksági tényezők között – a korábbi évekhez hasonlóan – a leggyakoribb, hogy alkohol (5,94%), illetve kábítószer hatása alatt (3,31%) követik el a bűncselekményt. A sértettek és az elkövetők viszonyát elemezve az állapítható meg, hogy a fiatalkorú bűnelkövetők legnagyobb arányban idegenek sérelmére (40%), illetve iskolai kapcsolata (9%), egyéb ismerőse (9%) sérelmére követik el a bűncselekményt. A büntetéskiszabás körében kifejtett fokozatosság nem olyan szempontból értendő, hogy azt kötelező a bíróságnak betartani, hanem azt kell mérlegelni a különböző joghátrányok kiválasztása során, hogy melyik lehet az a szankció, amely az adott fiatalkorú elkövetővel szemben a leginkább alkalmas lehet arra, hogy a célokat megvalósítsa, azaz biztosítani tudja a nevelést, a társadalomba való beilleszkedést, a helyes irányba fejlődést.

Esetleírás

Egy kirívó példa a gyakorlatból, amikor az összes körülmény mérlegelését követően, az elkövetett cselekmény tárgyi súlyát és az elkövető személyi körülményeit is figyelembe véve, a nevelési cél szem előtt tartásával is elkerülhetetlen a végrehajtandó szabadságvesztés-büntetés kiszabása a fiatalkorú elkövetővel szemben (Gájerné, 2016). A Fővárosi Bíróság a 6.Fk.385/2001/60. számú, illetve a Fővárosi Ítéltábla, mint másodfokú bíróság a 3.Fkf.517/2003/16.

számú ítéletével Fk. N. Viktória vádlottat bűnösnek mondta ki előre kitervelten, különös kegyetlenséggel, tizenegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett emberölés büntetében és ezért 9 évi fiatakorúak börtöne büntetésre ítélte. A vádlott a cselekmény elkövetésének időpontjában közepes fokban volt korlátozva abban, hogy cselekménye következményeit felismerje, illetve, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjék. Fk. N. Viktória általános iskolai tanulmányait egy fejlesztő iskolában kezdte meg, azonban időközben kiderült, hogy a fiatakorú iskolai kötelezettségeinek csak fokozott pedagógiai odafigyelés mellett tud eleget tenni. Feltűnően zárkózott jelleme, valamint szokatlan kényszermozgásos viselkedése miatt – amely a két kéz pörgetésében és jellegzetes szájjizom mozgásban nyilvánult meg – társai több alkalommal bántalmazták őt. Ezen okok miatt a 4. osztályt követően szülei átírták az Ny. V. iskolába, ahol kis létszámú osztályban, fokozottabb pedagógusi odafigyelés mellett folytatta tanulmányait. A vádlott osztályába összesen 12 fő járt, ebből ketten voltak lányok. Fk. N. Viktória csöndes, visszahúzódo kislány volt, baráti kapcsolatot nehezen alakított ki társaival. A külvilághoz való viszonyulására az iskolában is jellemző volt, hogy az őt ért esetleges inzultusokra, bántalmazásokra nem reagált, azokat mindenféle érzelmi megnyilvánulás nélkül tűrte. Befelé forduló jelleme a 8. osztály elejétől kezdve fokozatosan kezdett megváltozni, egyre nyitottabbá vált a külvilág és a társas kapcsolatok iránt. Az 1986-ban született (a bűncselekmény elkövetésekor két hónap híján 14 éves) Gyk. D. Máté 4. évfolyamos korában került az Ny. V. iskolába. Ennek oka az volt, hogy hiperaktivitása miatt tanulási zavarokkal küzdött, az átlagnál gyengébb koncentrációs képességgel rendelkezett, így – a vádlotthoz hasonlóan – ő is fokozottabb odafigyelést igényelt. A konfliktus helyzetekben kialakult indulatait nehezen tudta kontrollálni, a társaival ellentét alakult ki közöttük, gyakran lett részese veszekedéseknek, olykor verekedéseknek. Mindazonáltal ezek a szituációk alkalmasszerűek voltak, Gyk. D. Máté iskolatársaival a korosztályának megfelelő kapcsolatot alakított ki, a lányokkal pedig soha nem került konfliktusba. Gyk. K. Franciska sértett 1988-ban született, a bűncselekmény idején 11 éves és 5 hónapos volt. Általános iskolai tanulmányainak első éveiben kiderült, hogy a készségi tárgyakból igen tehetséges, azonban a matematikával problémái vannak. Édesapja ezért – egy korábbi sikertelen iskolaváltást követően – úgy határozott, hogy lányát olyan iskolába írattja, ahol kis létszámú osztályban, közvetlenebb módszerekkel foglalkoznak gyermekével. A kislány a 4. osztályt már az Ny. V. iskolában kezdte meg. Franciska közvetlen, nyílt természete, életvidám stílusa miatt könnyen teremtett kapcsolatokat társaival. A tanárok és diák-társai is egyaránt kedvelték, külseje miatt nagy népszerűségnek örvendett a fiúk körében. Fk. N. Viktória és Gyk. D. Máté között akkor kezdett baráti viszony

kialakulni, amikor a gyermekkorú az Ny. V. iskolába került. Ezt követően gyakran töltötték közösen a szabadidejüket, moziba mentek, illetve egymás lakására feljártak. Gyk. D. Máté szerelmes lett a vádlottba és – bár ez az érzelem nem volt kölcsönös – több alkalommal adott ajándékokat Fk. N. Viktóriának. A vádlott tudta, hogy gyermekkorú társa fiatalabb nála és nem töltötte még be a tizenegyedik életévét, ezen kívül mindketten tisztában voltak azzal, hogy Gyk. K. Franciska sem múlt még el 14 éves. Miután Gyk. K. Franciska a 4. osztálytól kezdve tanulmányait az Ny. V. iskolában folytatta, barátság alakult ki közte és az akkor 7. osztályos Fk. N. Viktória között. A két lány gyakran csinált közös programot, időnként egymás lakásán töltötték szabadidejüket, azonban a vádlott idővel megharagudott a sértettre, ugyanis Gyk. K. Franciska 1999 nyarán egy iskolai tábor alkalmával vízbe ejtette a vádlott walkmanját, ami emiatt tönkrement. A walkman ellenértékét 1999 őszén Franciska édesapja, K. János térítette meg Fk. N. Viktóriának. A két lány szülei a későbbiekben kölcsönösen tiltották gyermeküket a másik társaságától, ennek ellenére köztük a barátság visszatérően megújult. 2000. februárjától ápriliséig megszakadt közöttük a kapcsolat, majd április végén kereste a vádlott ismét a sértett társaságát. Gyk. D. Máté számára Gyk. K. Franciska teljesen közömbös volt, vele nem volt közelebbi baráti viszonyban, azonban ellenszenvet sem érzett iránta, erre ugyanis semmi oka nem volt. Bár egy alkalommal Gyk. D. Mátét az osztálytársai azzal gúnyolták, hogy szerelmes a sértettbe, ennek azonban a gyermekkorú nem tulajdonított jelentőséget. Fk. N. Viktória beszámolt Gyk. D. Máténak Gyk. K. Franciska által neki okozott sérelmekről. A vádlott 2000. április végén – pontosan meg nem határozható időpontban – megemlítette gyermekkorú társának, hogy a sértettet meg kellene erőszakoltatni valakivel, ezt követően pedig már azt az ötletet adta elő, hogy Gyk. K. Franciskát meg kellene ölni. Ebbe Gyk. D. Máté nem akart belegyezni, felvetette a vádlottnak, hogy vigyék el egy ismeretlen helyre Gyk. K. Franciskát, majd hagyják ott egyedül és így nevezett nehezen fog hazatalálni, mivel nem tud jól tájékozódni. A vádlott azonban ragaszkodott eredeti tervéhez és azt is közölte szeretné, hogy „*Franciska kurvaként haljon meg.*” Fk. N. Viktória ötlete volt, hogy vigyenek magukkal zoknit, és ha a sértett kiabál, azzal tömjék be a száját. A vádlott és Gyk. D. Máté közösen határozták el, hogy a fiatalkorú lakásán található nuncsakuval (láncos bottal) fogja a gyermekkorú megfojtani a sértettet. Gyk. D. Máté a tervezgetés alatt több alkalommal kifejtette a vádlottnak, hogy ő nem akarja megölni Gyk. K. Franciskát, erre azonban Fk. N. Viktória azt felelte, hogy amennyiben a barátja, akkor megteszi, mert ha nem, akkor egy nyápic. 2000. május 4-én a vádlott és Gyk. D. Máté úgy mentek iskolába, hogy magukkal vitték az elkövetéshez szánt eszközöket: egy zoknit, két flakont, amiben jeges, illetve sós-borsos víz volt –

utóbbi azért, hogy a sértettel megittassák –, egy a szemeknél és a szájnál kivágott fekete sapkát, egy nuncsakut, egy madzagot és egy hajókötelet. Előzetesen a vádlott szólt Gyk. K. Franciskának, hogy menjen el aznap délután kirándulni vele, illetve Gyk. D. Mátéval. A tanítást követően, a kora délutáni órákban mindhárman elindultak az iskolából, majd a gyermekkorú fiú javaslatára eljutottak a XVIII. kerület Flór Ferenc utca mellett található kiserdőbe, amely helyszínén a vádlott és a sértett korábban soha nem járt. Miközben az erdőben haladtak Gyk. D. Máté több alkalommal félrehívta a vádlottat és közölte vele, hogy nem szeretné megölni a sértettet, ám Fk. N. Viktória továbbra is azt mondta, hogy amennyiben a barátja akar maradni, akkor meg kell tennie. A kiserdőben egy kisebb írtásos résznél Gyk. D. Máté megállította a két lányt, majd azzal az ürüggyel, hogy mindhármukról fényképet készítenek ugyanolyan pózokban, miközben a magukkal hozott zoknit a vádlott Gyk. K. Franciska szája elé tartotta, a gyermekkorú a nála lévő madzaggal ezt nem túl erősen odakötötte. A sértett először nem akarta szájába venni a zoknit, végül azonban megtette, majd később kiköpte. Ekkor Gyk. D. Máté a nála lévő kötéllal Gyk. K. Franciska kezét – amelyek közül a bal keze könyékig be volt gipszelve – hátrakötözte, ezt követően ismét félrehívta Fk. N. Viktóriát és közölte, hogy még nem késő abbahagyni. A vádlott erre azt felelte, hogy csinálják. A gyermekkorú ezt követően odalépett a sértetthez, a térdénél kirúgta a lábát, amittől nevezett hanyatt esett, miközben a sapka leesett a fejről. Gyk. D. Máté lefogta a sértettet az egyik kezénél, illetve az állánál, hogy ne tudjon mozogni, kiabálni. A vádlott végig biztatta gyermekkorú társát és mondta neki, hogy fogja meg Gyk. K. Franciska mellét. Miután Gyk. D. Máté ennek a kérésnek eleget tett, a vádlott elővette a táskájából a magukkal hozott nuncsakut, a sértetthez lépett, letépte nevezett alsó testéről a ruházatot és mivel Gyk. K. Franciska elkezdett rugdalózni, ráállt a lábára, illetve abba belerúgott. Ezt követően Fk. N. Viktória a nuncsaku három centiméter átmérőjű fanyelét több alkalommal a sértett hüvelyébe nyomta, majd ugyanezzel az eszközzel megütötte a fejénél, a nyakánál és a bordáinál két három alkalommal. Ezután Fk. N. Viktória megrúgta Gy. K. Franciskát, többek között a nemi szervénél is, miközben a sértett próbált védekezni, majd megismételte azt a kijelentését, hogy Gyk. K. Franciska „*kurvaként haljon meg*”, megfogta a sértett fejét, a szájára rászorította a nadrágját, rálépett az egyik karjára és felszólította Gyk. D. Mátét, hogy erőszakolja meg a kislányt. A gyermekkorú kigombolta a nadrágjának az egyik gombját, a sértett lábai közé térdelt, megkérte a vádlottat, hogy forduljon el, majd úgy tett mint ha megerőszakolná Gyk. K. Franciskát. Ezt követően a vádlott szólt Gyk. D. Máténak, hogy „*kezdjük el*”, felvette az időközben földre került nuncsakut és a társa kezébe adta. A gyermekkorú a bottal a sértett fejét és mellkasát ütlegel-

te, majd átvezette a sértett nyaka alatt a láncos botot és annak két végét néhány percig összeszorítva tartotta, miközben a vádlott mintegy másfél méter távolságból szemlélte az eseményeket és összepakolta a sértett ruhaneműit, tárgyait. Miután Fk. N. Viktória és társa meggyőződött arról, hogy a sértett már nem él, Gyk. D. Máté Gyk. K. Franciska gipszére ráírta, hogy „*Game over*” (a játéknak vége). Közösén betakarták növényzettel Gy. K. Franciska holttestét, majd magukhoz vették a sértett tárgyait, ruházatát és hazaindultak. Útközben a ruházatot, az iskolatáskát és a tanszereket szétszórták. Gyk. K. Franciska osztásnak indult holttestét 2000. május 20-án találták meg. Halála erőszakos úton, a nyak eszközös leszorítása, zsinogelés okozta fulladás következtében állott be. A fenti jogeset kitűnő példaként szolgál arra, hogy a végrehajtandó szabadságvesztés kiszabására végső eszközként kell, hogy sor kerüljön a fiatalkorú elkövetővel szemben, azonban vannak bűncselekmények, melyek tárgyi súlyát, elkövetési körülményeit figyelembe véve a végrehajtandó szabadságvesztés kiszabása nem mellőzhető. Természetesen a fiatalkorú elkövető egyéb körülményeinek figyelembevétele sem mellőzhető, de arra kizárólag a büntetés mértékének meghatározása során kerülhet sor. A joghátrány kiválasztásánál azoknak nem lehet kiemelkedő jelentősége ilyen tárgyi súlyú bűncselekmények elkövetése esetén. Ugyanakkor megállapítható, hogy szerencsére nem a fenti és ahhoz hasonló cselekmények elkövetése a jellemző a fiatalkorú elkövetők által megvalósított bűncselekmények egészét figyelembe véve. Az alábbi jogeset sokkal inkább tükrözi a fiatalkorúak bűnelkövetését és tetten érhető, azok a kockázati tényezők is melyek, mint veszélyeztető körülmények magukban hordozzák és előrevetíthetik a bűncselekmény elkövetésének lehetőségét. A cselekmény tárgyi súlyát és az elkövető személyi és egyéb körülményeit figyelembe véve a büntetőjog eszközrendszerén túl, azok mellett nem kizárólag az igazságszolgáltatás számára nyitva álló lehetőségek, hanem inkább a büntetőjogon kívüli, különböző gyermekvédelmi és gyámhatósági intézkedések kerülhetnek előtérbe és vezethetnek eredményre. A Nagykanizsai Járásbíróság jogerős ítéletével Fk. O. M. vádlottat bűnösnek mondta ki lopás vétségében és ezért két évre próbára bocsátotta, valamint megállapította, hogy a vádlott ezen időtartam alatt pártfogó felügyelet alatt áll. A megállapított tényállás szerint Fk. O. M. vádlott 2013. július 12. napján 15 óra 30 perc körüli időben Letenyén, a Fő téren levő Lilla presszó előtti tárolóban leállított, K. T. tulajdonát képező kérekpárról eltulajdonította a sértett által a csomagtartón elhelyezett 3.500 forint értékű hátizsákját a benne található 12 éves Nokia 3109 típusú mobiltelefonjával, mely 3.000 forint értéket képviselt, továbbá egyéb személyes tárgyaival, igazolványaival – így személyi igazolványával, laccímkrtyájával, adó- és TB kártyájával –, valamint bankkártyájával. Fk. O. M. vádlott a sértettnek az

eltulajdonítással összesen 9.320 forint kárt okozott, mely részben megtérült a használati tárgyak egy részének és az igazolványok lefoglalásával és a sértett részére történő kiadásával. K. T. sértett polgári jogi igényt nem terjesztett elő. A vádlott személyi és vagyoni körülményei vonatkozásában megállapításra került, hogy nőtlen családi állapotú, kiskorú gyermeke nincs. Iskolai végzettsége nyolc osztály, munkahellyel, jövedelemmel nem rendelkezik, szülei tartják el. Vagyona nincs. A vádlottat korábban a Nagykanizsai Járásbíróság, mint Fiatalkorúak Bírósága a 2013. július 17. napján jogerőre emelkedett határozatával lopás vétsége miatt egy évre próbára bocsátotta. A rendelkezésre álló szabálysértési priuszból megállapítható, hogy Fk. O. M. vádlottal szemben a Nagykanizsai Járásbíróság az elmúlt két évben két alkalommal alkalmazott figyelmeztetést tulajdon elleni szabálysértés miatt. Az iratok közt szereplő környezettanulmányból megállapíthatóan Fk. O. M. vádlott szüleivel és testvéreivel lakik rossz lakás és szociális körülmények között, családi kötődései, érzelmi kapcsolatai felszínesek, értékrendje, értékítélete nincs. Konstruktív szabadidős tevékenységet nem folytat, reális elérhető tervei nincsenek, jövőképpel nem rendelkezik. A környezettanulmány elkészítésének időpontjában Fk. O. M. vádlott a Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat tájékoztatása szerint a rendszertelen iskolába járása miatt védelembe vétel alatt állt.

Záró gondolatok

A fiatalkorúak által elkövetett bűncselekmények szocializációs kudarcként foghatók fel, a bíróság által alkalmazott jogkövetkezmény kiemelt célja – a speciális prevenció elsődlegességének talaján – ennek helyrehozatala és a fiatalkorú nevelésén keresztül a bűnismétlés esélyének minimalizálása. A fiatalkorúak ügyében ítélező bírónak az új büntetőeljárási törvényben lefektetett, fiatalkorú elkövetőkre vonatkozó eltérő szabályozási rendszerhez igazodó speciális tréningekre van szüksége ahhoz, hogy az eljárás során és büntetés kiszabás körében ne a felnőttkorú elkövetőkre irányadó „rendes” büntetőjogi szemléletet alkalmazza és általánosságban fiatal felnőttként kezelje a fiatalkorú elkövetőket. A bűnmegelőzés vonatkozásában elkerülhetetlen a gyermekvédelem eszköztárának jogalkotó általi folyamatos, a modern kor felgyorsult követelményeinek megfelelő bővítése oly módon, hogy a jogalkalmazó azokat hatékonyan, gyorsan és azonnal be tudja vetni, a veszélyeztetett gyermeket pedig ki tudja emelni a káros mikrokozmoszból, illetve az őt érő káros hatásokat minimalizálni tudja.

Felhasznált irodalom

- Bogár P. – Margitán É. – Vaskuti A. (2005): *Kiskorúak a büntető igazságszolgáltatásban*. Budapest: KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft.
- Földvári J. (1970): *A büntetés tana*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó
- Gájerné Szabó A. (2016): *Joghátrányok és büntetéskiszabás a fiatalok elkövetőkkel szemben*. <https://www.jogiforum.hu/publikaciok/795>
- Máthé M. (2016): *Az életkor jelentősége a büntetőjogban*. <https://jogaszvilag.hu/az-életkor-jelentosege-a-buntetojogban/>
- Nagy A. – Nagyné Gál M. (2018): *A fiatalok elleni büntetőeljárás sajátosságai*. <https://ujbtk.hu/dr-nagy-alexandra-nagyné-dr-gál-monika-a-fiatalok-elleni-buntetoeljaras-sajatossagai/>